

DAĞLAR ARASYNDA / TOO ARASYNDA (1955) *Tügölbay Sıdıkbekov (1912–1997)*

Kaynak:

Sydykbekov, Tügölbay. (1974). *Too arasynda: Roman* [Dağlar arasında: Roman]. Kyr-gyzstan.

Sydykbekov, T. (1955). *Sredi gor* [Dağlar arasında] (K. Kuliev & O. Orozbaev, Çev.). Rulit. <https://www.rulit.me/books/sredi-gor-read-644181-1.html>

GENEL BILGI

Yazar

Tügölbay Sıdıkbekov (1912–1997), günümüzde Kırgızistan'ın Issık-Göl bölgesinde yer alan Keng-Suu köyünde dünyaya gelmiş Kırgız bir yazardır. Kesin doğum tarihi bilinmediğinden, daha sonra kızı tarafından rastgele bir tarihin seçildiği bir aile geleneği aracılığıyla 14 Mayıs'ı doğum günü olarak kabul etmiştir.

1928-1931 yılları arasında Frunze'deki (günümüzdeki adıyla Bişkek) Tarım Teknik Okulu'nda, daha sonra ise Türkmenistan'ın başkenti Aşkabat'ta bulunan Orta Asya Veteriner Enstitüsü'nde eğitim almıştır. Leninci Gençlik (Leninçil Caş) gazetesinde çalışmış (1931–1936), Kırgızistan Yazarlar Birliği'nde danışmanlık görevinde bulunmuş (1937–1947) ve Kırgız Devlet Yayınevi'nde (Kırgızmambas) editörlük yapmıştır (1949–1951).

Sovyet döneminde "milliyetçi yazar" olarak damgalanmış olsa da, daha önce almış olduğu Stalin Ödülü, kendisine yönelik siyasi baskıların sınırlı kalmasını sağlamıştır. Kırgız tarihinin nesnel bir şekilde incelenmesini desteklemiş, Kırgız dilinin gelişimine katkıda bulunmuş ve resmî aksaklıkları açıkça eleştirmiştir. Bu duruşu, bazı araştırmacıların onu "Sovyet dönemi Kırgız muhalifi" olarak nitelendirmesine yol açmıştır.

Yaklaşık yetmiş yıl boyunca Kırgız edebiyatının en önemli figürlerinden biri olmaya devam eden Sıdıkbekov, 19 Temmuz 1997'de Bişkek'te hayatını kaybetmiştir.

Edebî Kariyeri

Tügölbay Sıdıkbekov edebiyat hayatına şair olarak başlamıştır. İlk şiirlerinden biri olan *Bunlar Kim? (Bular Kimder?)*, 1 Mayıs 1930 tarihinde *Leninci Gençlik (Leninçil Caş)* gazetesinde yayımlanmıştır. Kısa bir süre sonra kaleme aldığı *Yaşlı Komuzcu (Çal Komuzçu)* adlı şiiri ise *Hücum (Çabuul)* dergisinde yer almıştır. İlk şiir kitabı *Mücadele (Küröş)* 1933 yılında yayımlanmış, bunu *Kahramanlar (Baatırlar)*, 1936) ve *Şair-Bülbül (Akın-Bülbül)*, 1938) izlemiştir. Aynı dönemde yazar, nesir alanında da eserler vermeye başlamıştır.

Kendi kuşağındaki birçok yazar gibi Sıdıkbekov'un ilk dönem eserleri de Kırgız toplumunda yeni sosyalist düzenin kurulmasıyla ortaya çıkan toplumsal değişimleri, emek hayatını ve dönüşen sosyal ilişkileri konu edinmiştir.

1937-1938 yıllarında iki cilt hâlinde yayımlanan *Keng-Suu* (*Keng-Suu*), Kırgız edebiyatının ilk romanlarından biri kabul edilmektedir. Yazar, 1950'li yıllarda bu eseri yeniden gözden geçirmiş ve romanı 1955 ile 1958 yıllarında *Dağlar Arasında* (*Too Arasında*) adıyla tekrar yayımlamıştır.

Bu dönemde ayrıca *Şair-Bülbül* (*Akın-Bülbül*, 1938), *Ala-Too'dan Yedi Kişi* (*Ala-Toodon Cetöö*, 1939), *Gece Bekçisinden Haber* (*Tün Carçısınan Kabar*, 1939) ve manzum masal türündeki *Açgözlü Baba* (*Aç Kóz Afa*, 1940) adlı eserlerini kaleme almıştır.

Savaş Günlerinde (*Soguş Kündöründö*, 1943) adlı öykü derlemesinde, İkinci Dünya Savaşı yıllarında toplumda öne çıkan dayanışma ve vatanseverlik temalarını işlemiştir.

Yazarın 1938-1940 yılları arasında kaleme aldığı ve 1946 yılında yayımlanan *Temir* (*Temir*) adlı romanı ise Güney Kırgızistan'da Sovyet iktidarının kuruluş sürecini konu almaktadır.

Sıdıkbekov'un edebî kariyerindeki önemli dönüm noktalarından biri *Bizim Zamanımızın İnsanları* (*Bizdin Zamandın Kışileri*, 1948) adlı romanıdır. Eser ilk olarak *Sovyet Kırgızistanı* (*Sovettik Kırgızstan*, günümüzdeki adıyla *Ala-Too*) dergisinde yayımlanmış, daha sonra Moskova'da Rusça olarak basılmıştır. Roman, 1949 yılında Stalin Ödülü'ne layık görülmüş ve yazarı Kırgız edebiyatının önde gelen isimleri arasına taşımıştır.

Savaş sonrasında çocuk edebiyatına yönelen Sıdıkbekov, *Dağ Çocukları* (*Too Baldarı*, 1953) adlı eserini yayımlamıştır. Daha sonraki yıllarda ise en önemli eserlerinden biri olan *Kadınlar* (*Zayıptar*) romanını kaleme almıştır. Romanın ilk bölümü *Batırına* (*Batırına*) 1962 yılında yayımlanmış, ikinci bölüm *Geçit* (*Aşuu*) ile birlikte eserin tam metni 1966 yılında okuyucuyla buluşmuştur.

Yazarın sonraki eserleri arasında gençlik temasını işleyen *Akranlar* (*Kurbular*), *İtiraf* (*Sır Açuu*, 1977) ve *Dağlar Arasında* (*Too Arasında*) romanındaki karakterlerden birinin hikâyesini sürdüren *Yımanbay'ın Karakteri* (*Yımanbay Peyili*, 1980) yer almaktadır.

Sıdıkbekov, yaşamının son dönemlerinde kaleme aldığı otobiyografik eserlerinde kendi hayatına ve tecrübelerine yer vermiştir. Bu kapsamda *Yol* (*Col*, 1982) ve *Dağ Geçitlerinde* (*Bel-Beleste*, 1996) adlı eserleri, yazarın yaşamına ışık tutan önemli kaynaklar arasında kabul edilmektedir.

Eser

Dağlar Arasında (*Too Arasynda*) romanı ilk kez 1937 yılında *Keng-Suu* adıyla yayımlandı. Keng-Suu, Tügölbay Sıdıkbekov'un doğup büyüdüğü köyün adıdır.

Eserin ilk versiyonu, yalnızca tek bir köyün — Keng-Suu'nun — yaşamına fazla dar bir çerçevede odaklandığı gerekçesiyle eleştirildi.

Bunun üzerine yazar metni yeniden gözden geçirip düzenledi ve 1955 yılında eseri yeni adıyla, *Too Arasynda* (*Dağlar Arasında*) adı altında tekrar yayımladı.

Roman daha sonra birçok dile çevrildi. Rusça çevirisi 1948 yılında yayımlandı. Ardından Tacikçe (1959), Kazakça (1961) ve Ukraynaca (1962) çevirileri basıldı. Eser ayrıca Özbekçeye de çevrildi.

Bu çalışma, K. Kuliev ve O. Orozbaev tarafından Rusçaya çevrilen *Sredi gor* (*Dağlar Arasında*) adlı romana dayanmaktadır. Söz konusu çeviri, 1965 yılında Moskova'da *Izvestiya* Yayınevi tarafından yayımlanmıştır.

Arka Plan

Dağlar Arasında romanı, Tügölbay Sıdıkbekov'a büyük ün kazandıran bir eser olarak, yalnızca yazarın kendisini değil, aynı zamanda Kırgız edebiyatını da Sovyetler Birliği genelinde ve hatta yabancı okurlar arasında tanıtmıştır.

Eser, 1920'li ve 1930'lu yıllarda Kırgızların göçebe yaşam tarzından sosyalist düzene geçiş sürecinde yaşanan önemli toplumsal ve tarihsel değişimleri ele alır. Tarihin bu dönüm noktasında Kırgız yaşamını destansı bir genişlikle tasvir ederek gündelik hayatı, toplumsal ilişkileri ve halkın karakterini gözler önüne serer.

Aksakal Soke, İmanbay, Saparbay ve Samtyr gibi karakterler, o dönemin insanlarını güçlü ve akılda kalıcı biçimde temsil eder.

Yazarın doğup büyüdüğü köy olan Keng-Suu, romanda ana mekân olarak seçilmiştir. Yazar bu köy aracılığıyla Sovyet iktidarının Kırgız toplumuna girişini ve bu siyasal dönüşümün karmaşık sonuçlarını gösterir.

Edebiyat araştırmacısı Abdykerim Muratov, romandaki birçok karakterin yazarın kendi köyünde tanıdığı gerçek kişilerden esinlenerek yaratıldığını belirtir. Ona göre özellikle Saparbay ve Samtyr özenle işlenmiş karakterlerdir; Aksakal Soke ise romanın en derinlikli tiplerinden biridir. Muratov, romanın yalnızca kolektifleştirme sürecini değil, aynı zamanda Kırgız halkının karakterini de başarıyla yansıttığını vurgular.

KIŞILAR

Saparbay – Romanın başkahramanı; sade bir köy genci ilkeli ve adalet savunucusu bir kişiliğe dönüşür.

Saadat – Hırslı köy yöneticisi; zamanla yozlaşır ve daha sonra isyancılara katılır.

Şarşe – Kolektifleştirmeyi şiddet ve korku yoluyla uygulayan radikal bir aktivist.

Kalpakybayev – Zorla kolektifleştirmeyi hayata geçiren sert bir devlet görevlisi.

İmanbay – Toplumsal değişim sürecindeki kafa karışıklığını ve zayıflığı temsil eden sıradan bir köylü.

Soke – Adalet ve ahlaki dengeyi önemseyen bilge bir aksakal.

Samtyr – Yoksul bir çobanken eğitim alarak bilinçlenen genç.

Bubuş (Büyübüş) – Eğitimli bir kadın; daha sonra köy meclisi başkanı olur.

Zayna – Saparbay'ın destekleyici ve cesur eşi.

Ayna – Zorla evliliğe direnen ve kadın özgürlüğünü simgeleyen genç kadın.

Berdibay – Eski klan düzenini savunan etkili bir geleneksel lider.

Şoruk – Reformlara karşı çıkan muhafazakâr klan önderi.

Molla Barpy – Eşitsizliği kader olarak meşrulaştıran molla

Kaseyin – Ayna'nın evlilik meselesinde rol oynayan klan temsilcisi.

Dosumbek – Başlık parası karşılığında Ayna ile evlenmek isteyen varlıklı yaşlı adam.

Batırbek – Zorla evlilik anlaşmasıyla bağlantılı klan lideri.

Karımşak – Siyasi çekişmelerde yer alan köy ileri geleni.

Kurman – Sadakat ile korku arasında kalan aktivist; daha sonra isyancılara katılır.

Cakıp – Siyasi mücadeleler sırasında haksız yere suçlanan rakip.

Matay – Emirleri ve vergileri uygulayan yerel görevli.

Osman – Reformları destekleyen köy aktivisti.

İsak – Köydeki anlaşmazlıkları soruşturan bölge yetkilisi.

Larion – Gönüllü birliğin lideri.

Uket – Saparbay'ı ölümcül şekilde yaralayan eşkıya.

Maria – Samtyr'ın eşi; yeni toplumsal aile modelini temsil eder.

Batıy – Kurman'la evlenerek geleneğe meydan okuyan kadın.

Vasili – Köylüler tarafından saygı duyulan Rus yerleşimci.

Kiyizbay – Kolektifleştirme sırasında suçlanan varlıklı hayvan sahibi.

Mendirman – Reform sürecinde kolhoz başkanı.

Bermet – Saparbay'ın annesi.

Umsunay – Baskı döneminde kadınların korkularını yansıtan, Soke'nin eşi.

ÖZET

Roman, yazın yaylada başlar. Köyün aksakalları Berdibay'ın yurdunda toplanarak geleneksel toplumsal düzeni ve atalarından kalma güç yapısını korumaya çalışır. Molla Barpy, zenginlik ile yoksulluğun "Kader Kitabı"nda yazılı olduğunu söyleyerek toplumsal eşitsizliği ilahî bir düzenin sonucu olarak açıklar. Böylece yoksulluk kader, zenginlik ise Tanrı'nın takdiri olarak sunulur. Şehirde eğitim görmüş genç yönetici Saadat ise görünüşte yeni Sovyet düzenini temsil eder; ancak gerçekte yaşlılarla iş birliği yapar ve ayrıcalıklı kesimin çıkarlarını gözetir. Kurban töreni sırasında zenginlerle yoksullar arasındaki belirgin ayrım, köydeki sınıfsal gerilimi açıkça ortaya koyar.

Olaylar, başlık parası karşılığında yaşlı ve varlıklı Dosumbek'e söz verilen Ayna'nın meselesiyle derinleşir. Saadat, Ayna'nın kaçmasına yardım ederek iki aileyi ve iki tarafı karşı karşıya getirir. Çatışmalar ve mahkeme süreci sonunda Ayna zorla evliliği reddeder ve kendi iradesini ortaya koyar. Ancak bu süreçte Saadat, yetkisini kişisel nüfuzunu artırmak için kullanmaya başlar; seçimleri yönlendirir ve kendisine karşı çıkanları susturur.

Başlangıçta Saadat'ın etkisinde kalan Saparbay ise zamanla yaşanan adaletsizlikleri fark eder ve bağımsız bir bilinç geliştirir. Köy seçimlerinde Bubuş ve Samtyr gibi reform yanlılarının yönetime gelmesiyle Saadat güç kaybeder. Kolektifleştirme sürecinin başlamasıyla birlikte dışarıdan gelen Kalpakbaev sert uygulamalarla köyü korku ve belirsizlik içine sürükler; mallara el konur, insanlar "kulak" olmakla suçlanır. Saparbay hukukun ve adaletin yanında yer alarak baskıya karşı çıkar. Bu nedenle tutuklanır; ancak eşi Zaina'nın cesur müdahalesi sayesinde serbest bırakılır.

Aşırı görüşlü Şarşe baskıyı daha da artırır; köylüleri aşağılayarak bazılarını, Saadat dâhil, dağlara kaçırmaya sürükler. Saparbay kan dökülmesini önlemek amacıyla gönüllü bir savunma birliği kurar ve barışçıl bir çözüm arar. Ancak Saadat intikam hırsıyla gece köye saldırır. Çatışma sırasında Saparbay, onu teslim olmaya ikna etmeye çalışırken ölümcül biçimde yaralanır.

Saparbay'ın ölümü köyü yasa boğar. Buna rağmen değişim süreci devam eder: isyancılar geri püskürtülür ve köye gelen traktör modernleşmenin ve yeni bir dönemin simgesi hâline gelir. Roman, Kırgız toplumunun göçebe gelenekten sosyalist düzene geçiş sürecindeki sancılı dönüşümünü hüznün ve umut iç içe vererek sona erer.

OLAYLAR

Eski Gelenekler, Din ve Toplumsal Eşitsizlik

Kader Kitabı Yazın bereketli yaylalarda köyün yaşlıları Berdibay'ın yurdunda toplanır, kımız içer ve gündelik işlerden uzaklaşıp sohbet ediyordu. Bir gün Saadat, yaralarla kaplı perişan atıyla gelen İmanbay'ı küçümseyerek alaya aldı. Bunun üzerine Molla Barpı, kader üzerine uzun bir vaaz verdi. Ona göre zenginlik de yoksulluk da Allah tarafından "Kader Kitabı"na yazılmıştı. Böylece toplumsal eşitsizliği ilahî bir düzenin sonucu olarak açıklıyor, varlıklı kesimi Komünist reformlara karşı savunuyordu. İnsanların yazgılarına razı olmaları gerektiğini, kimi için bunun bolluk içinde bir hayat, kimi için ise ömür boyu süren ağır ve yoksul bir yaşam anlamına geldiğini söylüyordu.

Eski Düzenin Gölgesi Berdibay'ın yurdunda toplanan köy büyükleri, geleneksel toplumsal düzenin yeniden güç kazanmasından memnundu. Molla Barpı, Saadat'ın siyasi görevini bile ilahi takdire bağlayarak "layık" görülen seçkinlerin yönetimini haklı göstermeye çalıştı. Yaşlılar, kısa süreli liderliği başarısızlıkla sonuçlanan eski hizmetçi Duyşombay ile alay ettiler. Kendi "çocuklarının" artık yerel Sovyet ve Komsomol yönetiminde yer almasını bir başarı olarak görüyor, onları kendi güçlerinin devamı sayıyorlardı. Şoruk, gençleri desteklediklerini ancak mutlak itaat beklediklerini açıkça dile getirdi. Yeni kuşak Parti ideolojisini geleneksel değerlerin önüne koyarsa buna karşı direneceklerini söyledi.

Gelenek ve İhanet Şoruk, Saadat'a yeni yetkisini klanın çıkarları doğrultusunda kullanmasını öğütledi. Saadat da Sovyet kısıtlamalarını görmezden gelip Kurban şenliğine izin vereceğine söz verdi. Hatta tartışma çıkmaması için ateist Kurman'dan inançsızlığını gizlemesini istedi. Ancak dışarıda yoksul emekçiler Molla Barpı'nın kaderle ilgili sözleriyle alay ediyordu. Onlara göre Saadat, resmi unvanına rağmen seçkinleri koruyan bir "kurttan" farksızdı. Yaşlılar kımız içip kaderden söz ederken, yoksullar sömürünün değişmediğini, yeni düzenin hâlâ eski güç sahiplerini koruduğunu görüyordu.

Kurban Bayramı Kurban Bayramı'nda köylüler Ortok Dağı'nın eteklerinde namaz için toplandı. Namaza katılmadan önce herkes sadaka para vermek zorundaydı. Zenginler ön saflarda gururla yer alırken yoksullar sıkıntı içindeydi. İmanbay, zayıf ve bitkin kısırağı Aysarala ile geldiğinde atının perişan hâli yine alay konusu oldu. Köy başkanı Saadat'tan bir ruble borç istedi, ancak Saadat onu görmezden geldi. Sonunda yaşlı Soke parayı verdi ve şakayla karışık, borcu gerekirse öteki dünyada tahsil edeceğini söyledi.

Bayram ve Köy Hayatı Kurban namazı köyü bir araya getirdi. Herkes bağış yaptı; Molla Barpı ise biriken paraları memnuniyetle izledi. Namazdan sonra insanlar birbirini selamladı, dualar etti ve gelecekteki buluşmalar için sözleşti. Kısa süre sonra alan boşaldı. Yaşlılar ağır ağır ilerlerken gençler atlarıyla tepelerde yarıştı. Bir çocuk ürken atından düşerken diğerleri kaçan atın peşine düştü. Bayram hem dini geleceği hem de köy yaşamının canlılığını yansıtıyordu.

Saadat'ın Ziyaretleri Namazdan sonra Saadat, Kurman, Osman ve Saparbay, eski köy lideri Berdibay'ı ziyaret etti; çünkü bayram günlerinde misafir kabul etmek bir gelenektir. Çay eşliğinde din üzerine şakalaşıldı; ancak Berdibay İslami geleneklere saygı gösterilmesi gerektiğini hatırlattı. Sohbet at yarışları, güreş, kökbörü ve gelin kovalamaca gibi eğlencelere kaydı. Saadat, gençlerinin tüm yarışmaları ka-

zanacağına iddia etti. Ardından köylülerin güvenini kazanmış varlıklı Rus yerleşimci Vasili'yi ziyaret etmeye karar verdiler. Vasili yerel geleneklere saygı duyuyor, Kırgızca konuşuyor ve misafirlerini cömertçe ağırlıyordu.

Bayram Oyunları ve Gizli Eşitsizlik Bayram boyunca aile ziyaretleri sürerken Komsomol'un düzenlediği geleneksel oyunlar başladı. Saadat güreş, at yarışı, oodaryş, kökbörü ve gelin kovalamaca oyunlarını ilan etti. Şenlik coşkulu geçse de yoksul gençler ödüller ve masraflar için gerekli olan afyon payını karşılamakta zorlanıyordu. Haşhaş tarlaları olmayan bazı gençler ödeme yapamayacaklarını söylese de Saadat, katkı yapmayanların Komsomol'dan çıkarılacağını bildirdi. Buna rağmen oyunlar heyecanla başladı; güreşçiler ve atlılar kalabalığın coşkulu tezahüratları arasında yarıştı.

Saadat: Güçlenme ve Suistimal

Saadat'ın Yetkisini Kötüye Kullanması Bir gün dağ sırtında dinlenirken Saadat ve arkadaşları köy üzerindeki hâkimiyetlerini nasıl artıracaklarını tartışıyorlardı. Çiftçilere ot biçmede yardım etmek yerine Saadat, siyasi gücünü genişletmeye odaklanmıştı. Sadık gördüğü gençleri usullere uymadan Komsomol'a almayı teklif etti ve bu kararları yasal göstermek için sahte toplantı tutanakları hazırladı. Bir gazete onun yönetimini eleştirince suçu rakibi Cakıp'a attı ve onu Komsomol'dan ihraç etmeyi planladı. Eve dönmeden önce de, kimsenin şüphelenmemesi için okuma-yazma kurslarını kullanarak Ayna'ya nasıl yaklaşabileceğini gizlice konuştu.

Bölge Sovyet Temsilcisinin Samtyr'ı Savunması Bir gün bölge Sovyet temsilcisi köye gelerek yoksul emekçileri haklarını savunmaya çağırdı. Bu konuşmadan cesaret alan Kurman ve diğer işçiler, varlıklı toprak sahiplerine karşı daha cesur davranmaya başladı. Halka açık toplantıda temsilci, çoban Samtyr'ı akrabası gibi göstererek onu ücretsiz çalıştıran Kiyizbay'ı sorguladı. Soke, Ömür, Şarşe ve Sayakbay gerçeği ortaya koyarak Samtyr'ın emeğinin karşılığını almadığını kanıtladılar. Temsilci, Kiyizbay'a Samtyr'ın ücretini ödemesini ve yasal bir iş sözleşmesi yapmasını emretti.

Cakıp'ın Asılsız Suçlamalarla Cezalandırılması Saadat'ın yurdunda hükümet yetkilisi Kalpakbayev, Saadat, Kurman ve Saparbay'ın iddialarını dinledi. Cakıp'ı Komsomol parasını çalmakla, üyelerden fazla aidat toplamakla ve bunu deftere kaydetmemekle suçladılar. Kurman ayrıca Cakıp'ın afyon ticareti yaptığını ve köyde kavga çıkardığını iddia etti. Gazeteye Saadat ve diğer Komsomol üyelerini eleştiren bir yazı gönderdiğini de söylediler. Cakıp volost ofisinden aldığı makbuzu gösterse de Kalpakbaev bunu umursamadı. Suçlamalara inanıp öfkeleni ve Cakıp'ı sahtekâr ilan etti. Kurman ve Saparbay Cakıp'ı yere bastırırken Kalpakbaev onu kırbaçladı; Saadat ise sanki yatıştırmaya çalışıyormuş gibi davrandı.

Eğitim, Güç ve Köydeki Çatışma Köy meclisi toplantısında başkan Saadat, Sovyet eğitim politikasını savundu. Okulların kız çocuklar dâhil tüm çocuklara açık olması gerektiğini, zengin ailelerin çocuklarının da eğitimden mahrum bırakılmaması gerektiğini belirtti. Şarşe buna şiddetle karşı çıktı ve yalnızca yoksulların sosyalizme hizmet edebileceğini, zenginlerin ise daima halk düşmanı olarak kalacağını savundu. Soke ve bazı köylüler her iki tarafı da alaya alarak tartışmayı zaman zaman mizaha çevirdi. Kurman ve Osman da tartışmaya katılarak gelenek ile yeni ideoloji arasındaki derin gerilimi ortaya koydu. Saadat toplantıyı kontrol altında tutmaya ve özellikle kadınların okuma-yazma öğrenmesini teşvik etmeye çalıştı. Toplantı, köydeki sınıf, bilgi ve toplumsal değişim konularındaki derin bölünmeleri gözler önüne serdi. Zorla evlilikten kaçan Ayna ise bu değişen toplumda kadın özgürlüğünün simgesi hâline gelmişti.

Kızıl Yurt ve Kadınların Eğitimi Mücadelesi Kurman ve Künçigış köyü Komsomol üyeleri, kızların ve kadınların "Kızıl Yurt" adlı okuma-yazma okuluna katılmaları için her yurdu tek tek dolaştı. Aymcan-ene'ye kızını ve gelinini okula göndermesini emrettiler. Eğitime karşı çıkanların "Tanrı'ya lanet etmesi" gerektiğini söyleyerek bağlılıklarını kanıtlamalarını istediler. Cezalandırılma korkusu yaşayan kadınlar istemeye istemeye de olsa razı oldu. Ayna da derslere katılmaya başladı; ancak yakın akrabalarının ve küçük kız kardeşinin sürekli gözetimi altındaydı. Özgürlüğü hâlâ çok sınırlıydı. Kurman, eğitimin devlet görevi olduğunu vurguluyor ve isimleri zorunlu öğrenim listesine kaydediyordu.

Bölgeye Gönderilen Suçlama Saadat'ın talimatıyla hazırlanan resmi bir karar, bölge yetkililerine gönderildi. Bu belgede Caynak'ın oğlu Kaseyin'in, yetim Ayna'yı altmış at başlık parası karşılığında yaşlı ve zengin Dosumbek'e verdiği iddia ediliyordu. Dosumbek'in elli yaşını geçmiş, iki karısı olan bir adam olduğu ve kardeşi Batırbek'in nüfuzunu kullanarak Ayna'yı üçüncü eşi yapmak istediği yazılmıştı. Ayrıca

Kaseyin'in başlık parasını aldıktan sonra kabileler arası düşmanlığı körüklediği ve komşu aillerde şiddeti teşvik ettiği belirtiliyordu. Rapor, Kaseyin'i bölgedeki karışıklığın baş sorumlusu olarak gösteriyordu.

Kaseyin'in Tepkisi ve Toplantı Bu suçlamaya karşılık Kaseyin hemen klanının ileri gelenlerini topladı. Yurdunda yaklaşık on beş kişi yarım daire şeklinde otururken Kaseyin öfkeyle bir aşağı bir yukarı yürüyor ve konuşuyordu. Saadat'ı ailesini küçük düşürmekle suçladı ve bu iddianın Eşim soyuna karşı siyasi bir saldırı olduğunu savundu. Başlık parasının geleneklere uygun bir uygulama olduğunu, Ayna'nın evliliğinin yalnızca aile meselesi olduğunu belirtti. Taraftarlarını onurlarını korumaya ve köy meclisi ile Komsomol'un müdahalesine karşı çıkmaya çağırdı. Seslerin yükseldiği toplantı, iki klan arasında çatışma havasının oluştuğunu gösteriyordu.

Soruşturma ve İtiraf Karmaşası Kaseyin'in suçlamasının ardından Saadat'a karşı da resmi bir şikâyet hazırlandı. Birçok yoksul köylü bu şikâyeti destekledi, ancak Kaseyin kendisi imza atmaktan kaçındı. Kısa süre sonra bölge polis şefi Bakas soruşturma için köye geldi. Köylüleri tek tek sorguladı. Zengin kişiler olaya karıştıklarını inkâr ederken yoksullar korkudan ne diyeceklerini bilemiyordu. Öskönbay ve İmanbay soruları yanlıştır anıyarak duygusal ve karışık ifadeler verdi. Bakas ilk başta nüfuzlu akrabalarını koruma eğilimindeydi; ancak Saadat'ın sunduğu deliller onu fikrini değiştirmeye zorladı. Sonunda hem zengin hem yoksul olsun, çatışmayı kışkırtan herkesin Sovyet düzenine düşman sayılacağını ve kontrol altına alınması gerektiğini belirtti.

Sonbaharda Alınan Önemli Kararlar Saadat, Kurman'a Ayna'nın durumunun giderek kötüleştiğini söyledi. Kaseyin, Batırbek'e baskı yaparak evlilik hazırlıklarını hızlandırmıştı. Ayna okuma-yazma derslerinden men edilmiş ve götürölme korkusuyla yaşıyordu. Saadat, kendi onuru ve Komsomol'un itibarı için Ayna'yı kurtarmaları gerektiğini söyleyerek yoldaşlarından destek istedi. Bu sırada Batır ve Eşim klanları arasındaki gerilim hâlâ çok kırılgandı. Bakas, yaşlıları yatıştırmak için tutukluları kısa süreliğine serbest bırakmıştı. Saadat evinden temkinli planlar yapıyor, güvendiği gençleri etrafına topluyordu. Yoksulların kurtarıcısı gibi görünse de asıl amacı Ayna üzerinden klanlar üzerindeki etkisini artırmaktı.

Ayna'nın Meselesi ve Klan Çatışması

Ayna'nın Kaçırılması Saadat ve Kurman, bir gece gizlice bir grup atıyla birlikte Ayna'yı evinden kurtarmak için yola çıktı. Köy uyurken onu sessizce yurttan çıkardılar. Ancak annesi uyanıp bağırmaaya başlayınca kısa sürede bütün oba alarma geçti. Saadat, Ayna'yı atına bindirerek adamlarıyla birlikte uzaklaştı. Karşı klan kısa sürede kaçışı fark etti ve öfkeye kapıldı. Kaseyin intikam çağrısı yaptı ve Ayna'nın geri verilmesini istedi. İki taraf arasındaki gerilim hızla tırmandı; her iki klan da silahlı bir hesaplaşmaya hazırlanmaya başladı.

Köydeki Çatışma Köyde Saadat ile Kaseyin arasındaki anlaşmazlık herkesin dilindeydi. Saadat, Ayna'yı yaşlı ve zengin Dosumbek'le zorla evlendirilmekten kurtarmıştı. Güvenliği için Ayna annesinin akrabalarının yanına götürüldü ve çatışma süresince köye dönmedi. Ardından köyde türlü söylentiler dolaşmaya başladı. Kimileri Saadat'ın Ayna'yı sakladığını, kimileri ise şehre gittiğini iddia ediyordu. Kaseyin, Karımşak ve İsak köy meclisinde bir araya gelerek artan gerilimi yatıştırmaya çalıştı.

İmanbay'ın Elçilik Yolculuğu Ayna'nın götürölmesinden sonra iki klan arasındaki düşmanlık devam etti. Yaşlılar barış istemek için İmanbay'ı Kaseyin'e elçi olarak göndermeye karar verdi. İmanbay hem gururlu hem de korku içindeydi; yine de kabul etti ve kendini korumak için sağlam bir kamçı aldı. Eski atıyla yavaş yavaş tepeleri aşarken aklından yemek, hayat ve kader üzerine düşünceler geçiyordu. Saadat'ın bütün bu olayları başlattığını düşünüyordu ama aynı zamanda kendisine önemli bir görev verildiğini de hissediyordu. Zorlukla nehri geçtikten sonra iki düşman oba arasında barışı sağlama umuduyla yoluna devam etti.

İmanbay'ın "Ölümü" Kaseyin'in köyünden dönerken çıkan kovalamacada İmanbay nehri geçerken attan düştü ve bayıldı. Onu görenler öldüğünü sandı. Ailesi yas tutmaya başladı. Haber kısa sürede iki klanı yayıldı. Batır tarafı, barış için gönderilen elçinin Kaseyin tarafından öldürüldüğünü ileri sürdü ve yetkililere şikâyetinde bulundu. Kaseyin durumun ciddiyetini fark ederek endişelendi. Her iki taraf da silahlı atlılarını toplayarak tepedeki bir buluşmaya hazırlandı. Çatışma tehlikeli bir boyuta ulaşmıştı.

Bölünmüş Toplantı Nehir kenarında yapılan toplantıda Saadat'ın taraftarları ile Kaseyin'in adamları Ayna'nın kaçırılması ve İmanbay'ın öldüğü söylentisi üzerine tartıştı. Kurman karşı tarafı eski gelenekleri ve şiddeti savunmakla suçladı. Kalabalık iki kıyıya bölündü; adalet ve onur üzerine bağrışmalar yükseldi.

Yetkililer kan dökülmesini önlemek için herkesi sakin olmaya çağırdı. İmanbay'ın öldüğü yönündeki söylentiler paniği artırdı. Sonunda yaşlılar meseleyi resmî makamlara bildirmeye ve çatışmayı büyümeden sona erdirmeye karar verdi.

Resmî Görevli İsak Köy meclisinde iki tarafın olayları tartıştığı hararetli bir toplantı yapıldı. Soke, bu çatışmaların en çok yoksullara zarar verdiğini söyleyerek adalet çağrısında bulundu. Ömür da köy yöneticilerinin düzensizlik yarattığını belirtti. Suçlananlar arasında Saadat, Kaseyin ve Karımşak vardı. Bu sırada Kurman ile Mendirman din ve gelenekler üzerine tartıştı. Resmî görevli İsak kalabalığı sakinleştirerek gerçeği araştırdı ve köydeki şiddet, baskı ve yolsuzluğu kınadı.

İmanbay Gerçeği Açıklıyor İsak köye geldiğinde İmanbay gerçeği anlattı. Kaseyin, Karımşak, Şoruk, Berdibay ve Saparbay'ın korku yaratarak halkı yönlendirdiğini, onu ölmüş gibi göstermeye zorladıklarını söyledi. Tanıklar üzerinde baskı kurulduğunu da açıkladı. Resmî soruşturma başlayınca Şoruk ve Berdibay çatışmayı yatıştırmayı kabul etti. İmanbay ayrıca zenginlerin kaynakları elinde tuttuğunu, yoksulların ise çok az destek gördüğünü belirtti.

Gece Kovalamacası ve Saadat'ın Planı O gece Saadat köye geri döndü. Ayna için intikam almaya kararlıydı. Önce Dosumbek'e karşı yasal bir dava açmayı, sonuç alamazsa silahlı adamlarla saldırıyı planladı. Bu sırada Dosumbek ve adamları Bayberyu'nun evini bastı; Ayna'yı yatakların altında saklanırken bulup zorla götürdüler. Saadat gece yarısı kardeşi Zamanbek'i uyandırarak Saparbay, Osman ve Kurman'ı çağırmasını istedi. Ayna'nın kaçırıldığını söyledi; ancak asıl niyeti intikam almaktı.

Saadat'ın Şikâyeti Matay, İmanbay'a Saadat'ın zorlamasıyla sahte bir vergi emri çıkardığını itiraf etti. İmanbay buna itiraz etti; Kulca'dan döndüğünden beri hiç vergi vermediğini söyledi. Öfkeyle eski paltosunu icracının atına atarak Matay'ı uzaklaştırdı. Köylüler İmanbay'ı destekledi ve üst makamlara şikâyet etmesini söyledi. Bu sırada Saadat, Batırbek'i Ayna'yı kaçırmakla suçlayan resmî bir karar yazıp bölgeye gönderdi.

Ayna'nın Bulunması Polisler Kurman'la birlikte köye gelerek Ayna ve Dosumbek'i aradı. Batırbek sorgulandı ancak saklamadığını söyledi. Arama sürerken Kurman buğday tarlasında Ayna'nın Dosumbek'le boğuştuğunu gördü. Ayna kurtulup atılara doğru koştu. Kurman onu ata bindirdi; Dosumbek ise yakalandı. Köye döndüğünde Ayna zorla evliliği reddettiğini ve yaşlı bir adamla yaşamaktansa ölümü tercih edeceğini açıkça söyledi.

Ayna'nın Davası Ayna'nın davası bölge merkezine taşındı. Resmî binada yapılan duruşmaya yöneticiler, yaşlılar ve gençler katıldı. Saadat mahkemede aşk için hareket ettiğini savundu. Dosumbek ise Ayna'nın kendi isteğiyle geldiğini iddia etti. Ayna ise Saadat'ı sevdiğini ve ailesinin zorladığı evliliği kabul etmediğini açıkça dile getirdi. Gelenek yanlıları onu ayıplayarak "Saadat'ı seviyorum, Dosumbek'i sevmiyorum" demesini utanç verici buldu; iki klan arasında düşmanlık çıkardığını söyleyerek ona ağır sözler söylediler.

Köyde Yardımlaşma ve Düğün Saadat bir tay ve bir koyun keserek Şoruk ve Berdibay başta olmak üzere köyün ileri gelenlerini davet etti. Yemekler ve boza ikram edildikten sonra herkesin destek vermesi gerektiğini söyledi. Yaşlılar birlik çağrısı yaptı ve hayvan bağışlamayı teşvik etti. Ancak Ömür, Soke ve Öskönbay gibi yoksul aileler verecek hiçbir şeyleri olmadığını belirterek karşı çıktı. Baskı ve sorgulamalarla katkı yapmaları istendi. On dört gün sonra Saadat büyük bir düğün yaptı. Zenginler kutlama yaparken yoksullar içerlemişti. Saadat, zorunlu "yardımlaşma"ya karşı çıktıkları için Omur'u suçladı.

İktidarın Değişimi

İlk Kırgız Gazetesi ve Halk Toplantısı 1920 yılında köyde ilk Kırgızca okul açıldı, ardından ilk Kırgız gazetesi *Erkin Too* köye ulaştı. Bunun üzerine büyük bir halk toplantısı düzenlendi. Artık yerel bir görevli olan Saadat toplantıya başkanlık etti. Farklı toplumsal kesimlerden temsilciler ve köylüler toplantı alanını doldurdu. Kurman, yoksul çoban Samtır'ın da yönetime ilişkin kararlara katılması gerektiğini söyleyerek Saadat'ın yetersiz yönetimini eleştirdi. Köylüler arasında adalet ve temsil üzerine hararetli tartışmalar yaşandı. Toplantı devrimci konuşmalarla sona erdi; gazete halka dağıtıldı ve köylüler onu yeni bir dönemin simgesi olarak büyük bir heyecanla karşıladı.

Aysarala ve Kar Yolculuğu İmanbay'ın atı Aysarala uzun zamandır açlık ve ihmal yüzünden güçten düşmüştü. Toprak evinin yanındaki üstü açık ağılda tutuluyor, çoğu zaman yeterince yem ya da ot bula-

miyordu. Kış ağırlaştıkça yiyecek tamamen tükendi ve hayatta kalabilmek için bulduğu her şeyi yemeye başladı. Barınağının çatısındaki samanları söktü, ardından yığılmış otları kemirerek içinde adeta bir tünel açtı. Köylüler, insanlar kış için hayvan kesmeye başladığında Aysarala'nın çoktan açlıktan "semirdiğini" söyleyerek İmanbay'la alay ediyordu. Bir zamanların güçlü atı giderek zayıfladı, bitkin düştü ve ayakta durmakta zorlanır hâle geldi; yoksulluğun ve ihmalin bütün yükünü sırtında taşıyordu.

Köyde Çatışma ve Düzenin Bozulması Köy yöneticileri, resmî görevlerde kullanılacağını söyleyerek Ömür'ün atını Saadat'a vermek istediğinde çatışma başladı. Ömür buna karşı çıktı ve atının kendisine ait olduğunu savundu. Tartışma kısa sürede bütün köye yayıldı. Saadat'ın yandaşları yöneticileri desteklerken, yoksul köylüler Ömür'ün hakkını savundu; böylece olay otorite ile adalet arasında daha büyük bir mücadeleye dönüştü. Kamçıların, taşların ve yumrukların kullanıldığı şiddetli bir kavga çıktı. O sırada hâlâ içkinin etkisinde olan İmanbay da olay yerine gelerek kargaşanın içine sürüklendi. Karmaşa sırasında Ömür başına isabet eden bir taşla yere yığıldı ve kalabalık bir anda sessizliğe büründü.

Atın Zorla Alınması Saadat, resmî bir yolculuk için gerekli olduğunu öne sürerek Matay'ye Ömür'ün atını almasını emretti. Matay emri yerine getirip atı götürdü; Ömür ise peşlerinden Saadat'ın evine kadar gitti. Atını geri istediğinde Saadat öfkesine hâkim olamayarak onu kamçıyla vurdu. Ömür de anında karşılık vererek Saadat'ın yüzünü yaraladı. Böylece kişisel bir anlaşmazlık bütün köyü içine çeken büyük bir çatışmaya dönüştü. Sonunda köyün yaşlıları, gelenek ve huzur adına Ömür'ü boyun eğmeye zorladı. Baskıya dayanamayan Ömür uzlaşmayı kabul etti; bir koyun kurban etti, Saadat'ın omuzlarına bir ceket örttü ve hatta onun önünde diz çöktü.

Saparbay Şehir Pazarında Saparbay şehre giderek eğitimine devam etmenin ve kendisine yeni bir hayat kurmanın yollarını aramaya başladı. Planlarını gerçekleştirebilmek için genç atını kalabalık pazara götürüp satmak istedi. Pazar; tüccarlar, zengin alıcılar ve deneyimsiz satıcıları kandırmaya çalışan araçlarla doluydu. Kendisine çok düşük fiyatlar teklif edilince hem şaşırды hem öfkelenđi. Atını satmaktan vazgeçti ve şehirdeki ticaret düzeninin yoksullar için ne kadar adaletsiz olduğunu gördü. Pazardan ayrılırken eğitimin ve hakikatin peşinden gitmeye kararlıydı.

Şehirden Akşam Dönüşü Saparbay ile İmanbay, tüccarların ve aracılarının satıcıları aldattığı pazarda birlikte dolaştılar. İmanbay tahılını değerinin çok altında sattıktan sonra, şehir hayatına şaşkınlıkla bakarak Saparbay'ın peşinden dükkânları gezdi. Akşam bir kulübe giderek baylarla işçileri konu alan bir tiyatro oyunu izlediler. Gösteri bittikten sonra birlikte yola çıktılar. Dönüşte Saparbay ile Larion'un önu saldırgan bir genç grubu tarafından kesildi; ancak Larion'un kararlı tavrı üzerine gençler dağıldı. Eve döndüklerinde İmanbay'ı uyurken buldular. Saparbay onun yanına uzandı ve o gece yaşananları düşünerek sessizce uykuya daldı.

Seçimler

Kış Seçimleri ve İktidar Mücadelesi "Çilde" adı verilen sert kış günlerinde köy meclisi seçimleri yaklaştı. Saadat, görevini koruyabilmek için seçim görevlisine rüşvet vermeye çalıştı ve varlıklı destekçilerine güvendi. Saparbay onun bu oyunlarını fark etti ve giderek Saadat'a olan güvenini kaybetti. Yoksul köylüler de yolsuzluktan endişe duyarak Samtır'ı gizlice olup biteni dinlemeye gönderdiler. Geceleyin Saparbay, Bubuş ve Bozgunçu, Saadat'ı nasıl durdurabileceklerini konuştular; Bubuş ve Samtır gibi dürüst temsilcileri desteklemeye karar verdiler. Böylece seçim yoluyla eski güç düzenine meydan okumak istediler. Dışarıda havlayan köpek, köyde giderek artan gerilimi ve belirsizliği yansıtıyordu.

Kalpakbayev'in Seçim Ziyafetindeki Davranışları Kalpakbayev, Saadat'ın seçim toplantısına katılan dışarıdan gelmiş bir görevliydi. Verilen ziyafet sırasında kibirli davrandı ve Bubuş hakkında uygunsuz sözler söyledi. Saadat ve Saparbay'a bir not yazarak Bubuş'la görüşmesini sağlamalarını istedi. Seçimlerde nüfuz kazanmak isteyen Saadat bu isteği kabul etti ve Saparbay'a da iş birliği yapması için baskı kurdu. Saparbay ise kabul etmiş gibi göründü, fakat gerçekte bunu yerine getirmeye niyeti yoktu. Geceleyin Kalpakbayev, Bubuş'un evine gideceğini sanarak donmuş nehir üzerinden Saparbay'ın peşine düştü. Ancak Bubuş kendi iradesiyle hareket eden bağımsız bir kadındır ve olay Kalpakbayev'in beklediği gibi gelişmedi.

Kalpakbayev'in Gece Uğradığı Aşağılanma Gece Kalpakbayev, Saparbay eve girerken ahırın yakınındaki küçük bir barınağa saklandı. Amacı Bubuş'un evine gitmekti; fakat Saparbay onu oyalayıp yanlış

yönlendirdi. Bir süre sonra büyük bir köpek Kalpakbayev'i fark etti ve yüksek sesle havlamaya başladı. Kalpakbayev köpeği uzaklaştırmaya çalıştı, kendisinin bir görevli olduğunu söyleyerek bağırdı; ama köpek saldırmaya devam etti. Sonunda Saparbay dışarı çıktı ve hayvanı sakinleştirdi. Soğuktan titreyen ve korkuya kapılan Kalpakbayev şikâyet etti, onları yetkililere bildirmekle tehdit etti. Saparbay ise ona sahte açıklamalar yaparak sözde yardımcı oluyormuş gibi davrandı. Sonuçta Kalpakbayev Bubuş'un evine hiç ulaşamadı ve küçük düşmüş hâlde geri döndü.

Seçim Toplantısı Tipinin ortasında insanlar seçim için okulda toplandılar. Görevliler oy kullanmaları için köylüleri çağırınca erkekler, kadınlar ve çocuklar evlerinden çıkarak toplantıya geldiler. Saparbay ve Matai herkesi evlerinden çıkıp toplantıya katılmaya teşvik ettiler. Öskönbay ve Kalima isteksizce geldiler; arkalarından küçük bir köpek de onları takip etti. Meydanda köylüler yöneticileri tartıştılar ve Saadat'ın geçmişteki haksızlıklarını eleştirdiler. Yapılan konuşmalarda hem erkeklerin hem de kadınların oy kullanma hakkı olduğu anlatıldı. Suçlamalar arttıkça gerilim yükseldi. Bazıları Saadat'ı savunurken bazıları değişim istedi. Hararetli tartışmalar içinde toplantı sürdü ve kalabalık nihai kararın açıklanmasını bekledi.

Eski Gücün Gerileyişi Köy seçim toplantısında Saparbay oy hakkından mahrum bırakılanların listesini okuduğunda gerilim daha da arttı. Listede Şoruk, Berdibay, Molla Barpı ve Kiyizbay gibi isimler vardı. Salon bir anda sessizliğe büründü. Berdibay itiraz ederek Barpı'nın gerçek anlamda bir molla olmadığını, malı mülkü bulunmadığını ve kimseye zarar vermediğini savundu. Bazı köylüler de onu destekleyerek Barpı'nın seçim dışı bırakılmaması gerektiğini söylediler. Diğerleri ise yüksek sesle tartıştılar; böylece eski toplumsal sıfatlarla yeni siyasi kurallar arasındaki kafa karışıklığı açığa çıktı. Tüm itirazlara rağmen hava değişmeye başlamıştı. Toplantı, eski seçkinlerin hâlâ konumlarını korumaya çalıştığını, sıradan insanların ise miras kalan otoriteyi sorgulamaya başladığını gösterdi.

Köy Meclisi Temsilcilerinin Seçilmesi Seçim sürecini yöneten temsilci olarak İsak, köy meclisi adaylarının nasıl belirleneceğini açıkladı. Köylüler Osman, Saadat, Bubuş, Karımşak, Cakıp, Şarşe ve Kurman gibi çeşitli isimler önerdiler. Soke birden Saparbay'ın adını ortaya atınca kalabalık heyecanlandı. Daha sonra Saparbay son listeye Bubuş, Soke, Cakıp ve Samtır'ın alınmasını önerdi. Toplantı bu adayları coşkuyla kabul etti. Soke itiraz etmesine rağmen seçildi; ardından alçakgönüllü çoban Samtır da temsilci oldu. Samtır heyecandan ve şaşkınlıktan kendisine bile oy verdi; bu durum salonda gülüşmelere yol açtı. Yine de köylüler onu yeni köy meclisinde sıradan halkın temsilcisi olarak içtenlikle kabul ettiler.

Seçim Sonuçları Son toplantıda köylüler köy meclisi başkanlığı için kalan adayları tartıştılar. Saadat Zarpekov ağır biçimde eleştirildi. Samtır ve Soke, onun yoksul köylülere karşı haksız davranışlarını açıkça dile getirdiler. Bunun üzerine İsak, Saadat'ın aday listesinden çıkarılması gerektiği sonucuna vardı. Toplantı bu kararı oy birliğiyle kabul etti. Bundan sonra dikkatler Bubuş Kanimetova'ya yöneldi. Oruzbay, onun adil ve dürüst bir aday olduğunu, eşitliği ve kadın haklarını temsil edebileceğini söyledi. Köylüler bu öneriyi desteklediler ve Bubuş'u köy meclisi başkanı seçtiler. Saparbay ise sekreter oldu. Diğer görevler de yoksul köylüler arasında paylaştırıldı; Kurman ise yönetim dışında bırakıldı.

Samtır'ın Şehirden Dönüşü Samtır, Frunze'de eski yoksul ve topraksız köy emekçileri için açılan özel kurslarda bir yıl eğitim gördükten sonra memleketine döndü. Artık zengin ailelerin yanında çalışan ürkek çoban çocuk değildi. Görünüşü değişmişti: şehir kıyafetleri, cilalı çizimleri ve düzgün bağlanmış atkısıyla kendine güvenen genç bir görevliyi andırıyordu. Köylüler onu merak ve saygıyla karşıladılar; yaşlılar bile ona dua edip yeni hayatın onu nasıl değiştirdiğini övdüler. Samtır köyde sakin bir şekilde dolaştı, evleri ziyaret etti; hatta eskiden hizmetinde çalıştığı ailelere de uğradı. Herkesi nezaketle dinledi, alçakgönüllü konuştu; ne kibir ne de böbürlenme gösterdi.

Samtır İçin Gelin Arayışı Köy komitesi toplantısında görevliler, Samtır'ın şehirde geçirdiği bir yıldan sonra halkın güvenini boşa çıkarmaması gerektiğini söylediler. Bubuş ve Saparbay, onun yoksul bir çobandan eğitilmiş bir gence dönüşmesini övdüler ve artık bir aile kurmasının uygun olacağını dile getirdiler. Hatta ona bir gelin bulunmasını önerdiler; yeni toplumda evliliğin başlık parasına ya da zenginlerin geleneklerine değil, kişisel tercihe dayanması gerektiğini savundular. Samtır utandı ve kararı başkalarına bıraktı. Kısa süre sonra Bubuş, çocukluğundan beri ağır ev işleri üstlenen yoksul bir ailenin büyük kızı Maria'yı uygun gördü. Bu haber Maria'yı sarstı; evinden ve kardeşlerinden ayrılma düşüncesi onu sessizce hüzne boğdu.

Samtır ve Maria: Evlilik ve Yeni Hayat Samtır ile Maria, arkadaşlarının, köylülerin ve Bubuş ile Saporbay gibi yerel aktivistlerin desteğiyle sonunda evlendiler. Düğünden sonra bir süre dostlarının evinde kaldılar; fakat kısa zamanda kendi evlerini kurmaya karar verdiler. Komşuların yardımıyla orman bekçisinden kereste aldılar ve küçük bir ev yapmak için ortak çalışma düzenlendi. Bütün köy bu işe katıldı. Bu dayanışma, eski yoksullar ile yeni köy yöneticileri arasındaki birlik duygusunu gösterdi. Böylece yoksulluk ve bağımlılıkla örülü eski gelenekler yavaş yavaş geride kalmaya başladı. Bir zamanların çobanı Samtır, artık kendi “ocağı” olan yerleşik bir aile erkeğine dönüştü; bu da bağımsızlığı ve yeni bir toplumsal hayatı simgeliyordu.

Bubuş ve Samtır: Değişim ve Sorumluluk Aradan epey zaman geçti. Bir zamanlar heceleri zorlanarak okuyabilen Bubuş, artık kendine güvenen bir yazıcı hâline gelmişti. Boş zamanlarında okuyor, metinler kopyalıyor; “emir”, “rapor” ve “tutanak” taslakları hazırlayarak bunları tekrar tekrar çalışıyordu. Öğrendikçe özgüveni arttı. Köy meclisi başkanı seçildikten sonra birçok insanın sorunuyla ilgilendi: emekçilerin şikâyetleri, şiddet gören kadınlar, ödenmeyen borçlar ve hatta varlıklı toprak sahiplerinden alınması gereken alacaklar onun önüne geliyordu. Yetkisi güçlendikçe yaşlılar bile yardım istemek için ona başvurmaya başladılar. Eğitimin önemini daha iyi kavrayan Bubuş, kendini geliştirmek için altı aylık bir kursa gitmeye karar verdi. Onun yokluğunda köy meclisi başkanlığı görevini geçici olarak Samtır yürüttü.

Kolektifleştirme ve Artan Korku

Köyde Değişim Söylentileri Köyde insanların zorla ortak yaşama geçirileceğine dair söylentiler yayılma-ya başladı. Yetkililerin haneleri birleştirerek kooperatif çiftlikler kurmayı planladığı söyleniyordu. Samtır’ın bölge merkezine çağırılması bu söylentileri daha da güçlendirdi. Yaşlılar ve köyün nüfuzlu kişileri Mendirman’ın evinde toplanarak geleneksel içeceklerini içerken giderek artan bir kaygıyla bu haberleri tartıştılar. Yerel din adamı uzun uzun konuşarak dini öğretileri, cezalandırma tehditlerini ve toplumsal değişim uyarılarını bir araya getirdi. Bu sözler özellikle sade ve eğitimsiz köylüler arasında kafa karışıklığını artırdı. Birçok kişi mallarını, hatta aile düzenlerini kaybedeceklerini düşünmeye başladı; gündelik hayatın yerini yavaş yavaş panik aldı.

Büyüyen Çatışma Köylüler evlerde ve tepelerde toplanarak herkesi zorla kolektif hayata geçirileceği söylentisini tartıştı. Kimileri bunun asılsız olduğunu, devletin sıradan insanlara karşı böyle bir şey yapmayacağını savundu. Diğerleri ise yaşlılara ve mollaya inanarak haberin doğru olduğunu ısrar etti. Kadınlar korku ve heyecanla bu söylentileri birbirlerine aktarırken evlerini, ailelerini ve özel hayatlarını kaybedeceklerini hayal ettiler. Kadınlar arasındaki toplantı kısa sürede tartışmaya dönüştü. Surmakan açıkça karşı çıkarak susmayı reddetti ve diğer kadınları dedikodu yapmakla suçladı. Ortam korku, kuşku ve kişisel gerilimle doldu.

Köyde Çekişme ve Toplumsal Dağılma Karımşak ve Mendirman gibi saygın kişilerin zorla kolektifleştirme haberlerini yaymasıyla köydeki gerginlik arttı. Özellikle Surmakan ile Batıy arasında çıkan tartışma büyük bir kavgaya dönüştü. Sadakat meselesi yüzünden başlayan sözlü atışma kısa sürede fiziksel çatışmaya dönüştü ve köy halkını şoke etti. Evde ise Umsunay, Soke ile tartışarak onun siyasete karışması yüzünden ailelerinin tehlikeye gireceğini söyledi. Soke ise hükümetin yoksulları koruduğunu ve söylentilerin abartılı olduğunu savunarak eşini sakinleştirmeye çalıştı.

Korkuların Ağırlığı Ortak yaşama geçileceği düşüncesi yayılınca köylüler yeniden bir araya geldi. Öskönbay gibi bazıları panikle dua ederken, Çakıbash söylentilere kuşkuyla yaklaştı; Matai ise durumu alaya alarak aşırı faydalar vaat etti. Tartışmalar sertleşti: kadınların evlerini, hayvanlarını ve onurlarını kaybedeceği ileri sürüldü. Surmakan ile Batıy yeniden karşı karşıya geldi ve tartışma kavgaya dönüştü. Soke ile İmanbay insanları yatıştırmaya çalışsa da şakalarının ardında derin bir endişe gizliydi. Erkekler mallarını, ailelerini ve otoritelerini kaybetmekten korkuyordu. Tartışmanın merkezinde, ortak yaşamın adalet mi yoksa kayıp mı olduğu sorusu vardı.

Gazetede ki Gerçek İki köy arasındaki rüzgârlı bir tepede kalabalık toplandı. Yoksul çobanlar ve çiftçiler zorla kolektifleştirme söylentilerini tartışıyordu. Herkes hayvanların, toprakların hatta ailelerin bile artel adı verilen ortak çiftliğe katılmaya zorlanacağından korkuyordu. Kadınlar kaygıyı artırırken erkekler sert biçimde tartıştı. Saporbay, Soke ve Matay farklı tutumları temsil ediyordu. Saporbay resmî açıklamalarla kalabalığı sakinleştirmeye çalışırken, Matai alaycı bir tavır takındı. Gerilim, bir gazete yazısının yüksek sesle okunmasıyla doruğa çıktı. Yazıda kolektifleştirmenin gönüllülük esasına dayandığı ve yıkıcı olma-

dığı belirtiliyordu. Korku yavaş yavaş yerini temkinli bir rahatlamaya ve toprak ile mülkiyet üzerine tartışmalara bıraktı.

Kolektif Çiftlik Hakkında Konuşmalar Köy toplantısından ve gazete okunmasından sonra Sovyet görevlilerinin kolektif çiftlik kurmak için geldiği haberi yayıldı. Yoksul ve varlıklı köylüler farklı tepkiler verdi; toplum ikiye bölündü. Toplantılarda hangi hanelerin kolektife katılacağı tartışılırken sınıfsal gerilim arttı. Şarşe gibi bazıları zenginlere karşı sert önlemler alınmasını savundu. Diğerleri ise birlik ve sağduyu çağrısı yaptı. Ziyaretçi yetkili Salamat-uulu, komünistlerle yoksul köylülerin iş birliği yapması gerektiğini, iç çatışmanın herkesi zayıflatacağını söyledi.

Köy Toplantısındaki Çekişme Okul avlusundaki toplantıda kolektif çiftlik meselesi hararetle tartışıldı. Yetkililerin desteğini arkasına alan Şarşe, Saparbay'a sert sözlerle yüklenerek onun geçmişini ve sadakatini sorguladı. Saparbay ise kendini tutarak gerçeğin zamanla ortaya çıkacağını ve sabırlı olunması gerektiğini söyledi. Köylüler temkinli olanlarla aceleci olanlar arasında bölündü. Kanımet-uulu araya girerek bölünmeye karşı uyardı ve Parti üyeleri ile yoksul köylüler arasında birlik çağrısı yaptı. Kolektifleştirmenin disiplin ve ortak sorumluluk gerektirdiğini vurguladı. Kalabalık yavaş yavaş sakinleşti; ancak kuşku ve belirsizlik devam ediyordu.

Karar ve Artan Belirsizlik Tartışmanın sonunda Samtır kolektif çiftliğe katılacağını açıkladı ve diğerlerini de aynı yolu izlemeye çağırdı. Kalabalık bir an sessiz kaldı; ardından toprak, hayvan ve adalet üzerine sorular yükseldi. Bazıları tereddüt ederken bazıları isimlerini yazdırmak için öne çıktı. Kanımet-uulu politikanın birlik ve uzun vadeli sorumluluk gerektirdiğini yineledi. Yine de özellikle temkinli yaşlılar ve varlıklı aileler arasında şüpheler sürüyordu. Kurman ise sarhoşluğun etkisiyle elini kaldırarak ortamı daha da karmaşık hâle getirdi.

Kolhoz Toplantısındaki Baskı Köyde kolhozlaşmayı görüşmek üzere yapılan toplantıda, merkezden katı talimatlarla gelen aktivist Kalpakbayev'in gelişiyile ortam giderek gerildi. Kalpakbayev, kolhozların bir an önce kurulmasını istiyor, buna karşı çıkan ya da tereddüt eden herkesi partiye karşı olmakla suçluyordu. Saparbay ise uygulamadaki çelişkileri dile getirince sabotajcılıkla ve Troçkicilikle itham edildi. Açık tartışma ortamı giderek ortadan kalkarken, köylüler arasında korku yayılmaya başladı ve herkesten yönetime koşulsuz bağlılık göstermesi beklendi. Toplantı, adaletin ve kolhozlaşmanın geleceğine dair belirsizlik içinde sona erdi. Kalpakbayev otoritesini daha da güçlendirerek herkesin derhâl yeni düzene katılmasını istedi; aksi hâlde topraktan ve parti üyeliğinden mahrum bırakılacaklarını söyledi. Köylüler ise ne söyleyeceklerini bilemeden sessizce dağıldılar.

Kolhozlaşma ve Köyde Filizlenen Aşk Köy halkı zamanla kolhozlaşmayı kabul ederek yeni düzene uyum sağlamaya başladı. Saparbay artık resmî bir görevli olarak toplantılarda konuşuyor ve herkesi kolhozlara katılmaya teşvik ediyordu. Ancak köylüler onu dinleseler de içlerinde hâlâ birçok soru ve tereddüt vardı. Zayna ise köy okulunda öğretmenlik yapıyordu. Saparbay onu sık sık ziyaret ediyor, aralarındaki yakınlık zamanla derin bir sevgiye dönüşüyordu. Köyde ikisi hakkında konuşmalar başladı. Geleneksel töreler ilişkilerini zorlaştırıyordu; çünkü Zayna daha önce başka bir aileye söz verilmişti. Buna rağmen Saparbay ile Zayna görüşmeye devam ettiler ve birlikte bir gelecek kurabilecekleri günlerin hayalini kurdular.

Saparbay ve Zayna Zayna, Saparbay'ın yanında sessiz ama sarsılmaz bir destek oldu. Zamanla, toplumun baskısına ve geleneklerin dayatmalarına rağmen sevgisinin peşinden gitmeye karar verdi. Uzun süren mücadelelerin ve gözyaşlarının ardından annesi de sonunda bu evliliğe razı oldu. Böylece Saparbay ile Zayna evlenerek kendi yuvalarını kurdular ve köyde karşılaştıkları bütün zorluklara birlikte göğüs germeye başladılar. Bir gün Saparbay, köyde yapılan sert bir toplantının ardından eve geç döndü. Toplantıda ağır suçlamalara uğramış, aşağılanmış ve derinden sarsılmıştı. Zayna onu bekliyordu. Önüne yemek koydu, teselli etmeye çalıştı; ancak Saparbay içine kapanmıştı ve köyde giderek büyüyen gerginliği düşünmeden edemiyordu. O gece ikisi de uyuyamadı. Ertesi sabah köyde herkes toplantıda yaşananları konuşuyor, Saparbay'ın ailesi ise endişeyle gelişmeleri izliyordu.

Kalpakhbayev'in Yayıdığı Korku Kolhozlaşma süreci başladıkça bütün ailde korku hâkim olmaya başladı. Kalpakbayev, birçok köylüyü yeni Sovyet düzeninin düşmanı olmakla suçluyor; yalnızca varlıklı aileleri değil, evi ya da birkaç hayvanı bulunan yoksulları bile şüpheli görüyordu. Samtır ve diğer aktivistler bu suçlamaların nedenini tam olarak anlayamıyorlar da ona karşı çıkmaya cesaret edemiyorlardı. Saparbay

ise sert uygulamaları eleştirdiği için haksız yere "oportünist" damgası yedi. Geceleri köyün yaşlıları gizlice bir araya geliyor, ata topraklarından sürülme korkusuyla ne yapacaklarını konuşuyorlardı. İmanbay gibi sıradan insanlar bile sahip oldukları tek atı kaybetme endişesiyle paniğe kapılmıştı. Bu ortamda yalnızca bilgi ihtiyar Soke, insanları yatıştırmaya ve gereksiz çatışmaları önlemeye çalışıyordu.

Saparbay'ın Bilinçlenişi

Siyasi Baskılar Karşısında Saparbay'ın Dürüstlüğü

Kalpakbayev, kolhozlaşmanın zorla ve aceleyle uygulanmasına karşı çıktığı için Saparbay'ı sürekli siyaseten güvenilmez biri olarak suçladı. Oysa Saparbay Sovyet reformlarını destekliyor, ancak dağ köylerinde bu değişimin baskıyla değil, sabır ve ikna yoluyla gerçekleştirilmesi gerektiğini savunuyordu. Bu düşüncelerini dile getirdikçe konuşmaları engellendi, çalışma arkadaşları yavaş yavaş ondan uzaklaştı ve ailesi bile güvenliği için endişelenmeye başladı. Buna rağmen eşi Zayna, söylediği türküler ve sessiz desteğiyle onun en büyük dayanağı oldu. Annesi ise yetkililerle çatışmaması için ona sürekli yalvardı. Yalnızlığa, kuşkuya ve giderek artan siyasi baskıya rağmen Saparbay ilkelerinden vazgeçmedi; adaletin ve Partinin er ya da geç gerçeği göreceğine inanmaya devam etti.

Batıy'ın Kurman'la Yeni Hayatı Saparbay siyasi baskılarla mücadele ederken Batıy da Berdibay'ı bırakıp Kurman'la evlendiği için toplumun sert eleştirilerine maruz kaldı. Köylüler, gelenekleri çiğnediğini söyleyerek onu kınadılar; ancak Batıy, verdiği kararın kendisini mutlu ettiğini kanıtlamaya kararlıydı. Mütevazı evini büyük bir özenle çekip çevirdi ve küçük oğlu Tilek'i sevgiyle büyüttü. Kurman'ın annesi torununa büyük bir sevgi besliyordu. Ne var ki ailenin kırılgan huzuru, Kurman'ın içkiye düşkünlüğü ve sorumsuz tavırları yüzünden sürekli sarsılıyordu. Batıy ailesinin onurunu korumak için elinden geleni yapsa da yoksulluk, dedikodular ve eşinin kötü alışkanlıkları kurmaya çalıştığı huzurlu yaşamı sürekli tehdit ediyordu.

Samtır'ın Giderek Derinleşen Farkındalığı Kalpakbayev'in sert uygulamaları köyde korku yaratırken Samtır da giderek şüpheye düşmeye başladı. Yerel Parti sekreteri olarak resmî kampanyayı desteklemişti; ancak Kalpakbayev'in uygulamalarının Partinin kolhozlaşmaya ilişkin resmî politikalarıyla örtüşmediğini fark etti. Köylüler zorla kolhoza yazdırılmaları, mallarına el konulması ve sürgün tehditleri hakkında sürekli ona sorular yöneltiyor, bu da onu zor durumda bırakıyordu. Zamanla Samtır, asıl görevinin yalnızca Partiye değil, halka da hizmet etmek olduğunu anladı. Köylülerin ona duyduğu güven sayesinde cesaret kazandı ve Kalpakbayev'in emirlerine körü körüne uymak yerine Parti ilkelerine bağlı kalmaya karar verdi. Bu süreç, onun hem siyasi hem de ahlaki olgunlaşmasının önemli bir aşaması oldu.

İcra Memurunun Gücü Köyün icra memuru Matay, üzerine bol gelen askerî paltosuyla köyü dolaşıyor, evlere resmî tebligatlar ulaştırıyordu. Görünüşü hem gülünç hem de ürkütücüydü. Onun köye gelişi, sıranın kime geleceğini bilmeyen insanlar arasında korku yaratıyordu. Kalpakbayev'in ve yoksullar toplantısının kararlarını uygulayan Matay, gelir durumu daha iyi olan ailelerin ağır vergiler ödemesi gerektiğini, aksi takdirde "sınıf düşmanı" olarak cezalandırılacaklarını bildiriyordu. Bir evden diğerine dolaştıkça köyde panik büyüdü. Varlıklı Kiyizbay bile para ve tahıl teslim etmesi yönündeki emri alınca dehşete kapıldı; çünkü artık yeni yönetimin kendi kaderini belirlediğini anlamıştı.

Baskı ve Zorla Kolhozlaştırma Sabah yapılan toplantıda Kalpakbayev, köyün aktivistlerini kolhozlaşmayı görüşmek üzere topladı. Köylüler arasında kuşku giderek artsa da o, Parti kararlarının tartışmasız uygulanması gerektiğinde ısrar etti. Saparbay ayağa kalkarak masum insanların hiçbir kanıt olmadan "halk düşmanı" ve "oportünist" ilan edildiğini söyledi. Kalpakbayev öfkeye kapıldı ve Saparbay'ın tutuklanarak bodruma kapatılmasını emretti. Samtır korkusundan sessiz kaldı; Saadat ise Kalpakbayev'i destekleyerek Saparbay'ı sabotajcılıkla suçladı. Toplantının sonunda kolhoz kurulmasına, ayrıca listelerde adı geçen ailelerin hayvanlarına ve mallarına el konulmasına karar verildi.

Zayna'nın İtirazı ve Saparbay'ın Serbest Bırakılması Saparbay'ın eşi Zayna doğruca köy sovyetine giderek onun serbest bırakılmasını istedi. Kalpakbayev'i haksızlık yapmakla suçladı ve gerekirse şikâyetini Moskova'ya kadar götüreceğini söyledi. Bu kararlı tavır Kalpakbayev'i şaşırttı. Güçlü görünmeye çalışarak Saparbay'a yine "oportünist" demeyi sürdürdü; ancak Zayna'nın cesur çıkışı onu tedirgin etmişti. Daha fazla sorun çıkmasını istemediği için sonunda Saparbay'ın bodrumdan çıkarılmasını emretti. Serbest kaldığında Saparbay ne özür diledi ne de düşüncelerinden vazgeçti. Aksine, öfke ve kararlılıkla

yeniden sovyete dönerek Kalpakbayev'in kararlarına ve köydeki adaletsiz uygulamalara karşı çıkmayı sürdürdü.

Saparbay'ın Meydan Okuması ve Kalpakbaev'in Tehditleri Saparbay ayrılmadan önce Kalpakbaev'in karşısına dikildi ve onu açıkça zorba ilan etti. Boyun eğmeyeceğini ve artık onun düşmanı olacağını söyledi. Bu sözlerin ardından odada ağır bir sessizlik oluştu. Samtır içten içe memnuniyet duydu; Saparbay'ın cesaretine hayran kalmıştı. Öfkeden deliye dönen Kalpakbaev herkesi komplo kurmakla suçladı ve gizli polis görevlilerini getirerek hepsini tutuklatmakla tehdit etti. Kolektifleştirmenin sert biçimde uygulanmasını emretti ve Samtır'ı da ihanetten sorumlu tuttu. Toplantının ardından köyde korku yayıldı. Kalpakbaev öfkeyle ayrıldı; fakat hemen ardından erkekler zorla hayvan toplamaya başlayarak köydeki kargaşayı daha da büyüttü.

Radikalleşme, İsyan ve Düzenin Çöküşü

Baskı ve Köyde Gündelik Hayat İmanbay ile Sultan arasında kesilmiş at kuyrukları yüzünden çıkan kavga kısa sürede köyün ortasında bir gösteriye dönüştü. Suçlamalar, alaycı kahkahalar ve öfke birbirine karıştı; küçük bir tartışma toplu bir düzensizliğe dönüştü. Bu olay, köyde giderek artan kargaşanın açık bir işaretiydi. Bu sırada Surmakan köyünde huzursuz bir özgüvenle dolaşüyor, kadınlar arasında ahlak, otorite ve "toplumu düzeltme" üzerine dedikodular yayılıyordu. Saadat'ın evinde yeni doğan bir çocuk için düzenlenen kutlama bile korku ve söylentilerin birleştiği bir ortama dönüştü. "Soylu adamlar" ve devletin gizli planları hakkında hayal ürünü iddialar konuşuluyordu. Bütün bu sahneler, propaganda ve dedikodunun köyde güveni nasıl sarstığını; gündelik hayatı kaygı ve kuşkuya dönüştürdüğünü gösteriyordu.

Baharın Gelişi ve Artan Gerilim Bahar batıdan gelen ılık ve nemli rüzgârlarla, eriyen karların sesiyle birlikte köye ulaştı. Bermet avlusunda oynayan çocukları izlerken onların kaygısız neşesinden duygulandı. Çocukların masumiyeti ona bir zamanlar aynı şekilde gülen oğlu Saparbay'ı hatırlattı. Artık Saparbay huzursuzdu; çatışmaların içine çekilmiş, geceleri uykusuz kalıp Kalpakbaev'e karşı raporlar yazıyordu. Bermet sürekli endişe ediyor, ondan bu mücadeleyi bırakmasını istiyordu. Ancak Saparbay bunun adalet için verilen bir savaş olduğunu söylüyordu. Köyde otorite ve kolektif yaşam üzerine tartışmalar arttıkça, baharın getirdiği canlılığa rağmen kaygı ve belirsizlik de büyüyordu.

Bubuş'un Dönüşü Bubuş, şehirdeki eğitimini tamamladıktan sonra bir arkadaşıyla birlikte köyüne döndü. İçinde hem umut hem de kaygı vardı. Yol boyunca arabacı köydeki huzursuzluktan, kolektifleştirmeden ve aktivistlerle eski yerel seçkinler arasındaki gerilimden söz etti. Bubuş, Saparbay'ın kendisine yazdığı ve Kalpakbaev'le yaşanan çatışmayı anlatan mektubu hatırladı. Köye yaklaştıkça heyecanı ve endişesi arttı. Bahar manzarası sakin görünüyordu, fakat insanlar tutuklamalar ve kaybolmalar hakkında fısıldaşıyordu. Köye vardığında Saparbay ile Samtır'ın ortada olmadığını öğrendi.

Saparbay'ın Bubuş'a Mektubu Saparbay, ailde gerilimin doruğa ulaştığı bir dönemde Bubuş'a bir mektup yazmıştı. Mektubunda kolektifleştirme süreci nedeniyle halkın huzursuz, kaygılı ve bölünmüş olduğunu anlatıyordu. Kalpakbaev'le yaşadığı doğrudan çatışmayı açıklıyor, yakında ya kendisinin ya da rakibinin görevden alınabileceğini ya da cezalandırılabilirliğini ima ediyordu. Saparbay, adalet olduğuna inandığı şey uğruna neredeyse tek başına mücadele ettiğini hissediyordu. Bubuş'tan eğitimini başarıyla tamamlayıp bir an önce köye dönmesini, burada yürütülen çalışmalara yön vermesini istedi. Ayrıca yerel yönetimdeki kararsızlık ve zayıf liderliğin köydeki karmaşayı daha da artırdığını yazdı.

Büro Toplantısı: Sesler ve Karar Resmî görevli İsak Termekçikov, toplantıyı Kalpakbayev'in köydeki uygulamalarını eleştiren bir raporla açtı. Onu zorlayıcı ve baskıcı kolektifleştirme yöntemleri uygulamakla suçladı. Kalpakbaev sık sık sözünü keserek kendini savundu ve "sosyalizm düşmanlarını" suçladı. Toplantıya başkanlık eden Kanımetov düzeni sağlayarak usule uyulması gerektiğini vurguladı. Medetbekov komisyonun bulgularını destekledi; hatta köylüler arasında Kalpakbayev'in yönetimini eleştiren bir türkünden söz etti. Saparbay Sakayev sert bir konuşma yaparak Kalpakbayev'in emirlerinin köyde korkuya, hayvan kaybına ve güvensizliğe yol açtığını anlattı. Kalpakbayev suçunu kabul etmeyi reddetse de büro, onu görevden almaya ve Komünist Parti'den ihraç etmeye karar verdi.

Kalpakbayev'in Komite Dışındaki Düşüşü Kararın ardından Kalpakbayev volost komitesi binasından öfke ve utanç içinde çıktı. Kanımetov'un sözleri hâlâ kulaklarında çınlıyordu. Avluya çıktığında

meyhanenin önünde bir grup atlı onu alaycı bakışlarla izliyordu. İçlerinden biri yüksek sesle sataştı, diğerleri sığırlar, içki ve otorite üzerine kahkahalar attı. Kalpakbayev yeniden otoritesini göstermek istercesine onlara bağırdı; komite binası önünde saygısızlık yaptıklarını söyledi. Ancak atlılar artık onun gücünün kalmadığını hissediyor, alay etmeye devam ediyordu. Otoritesi tamamen çökmüştü. Desteksiz ve itibarsız kalan Kalpakbayev, sessizlik, öfke ve yenilgi içinde meyhaneye doğru yürüdü.

Kadınların Toplantı Kararı Bubuş, Samtır, Saparbay ve diğer aktivistler yeniden köye gelerek artel hakkında bir toplantı yapılacağını duyurdu. Evleri tek tek dolaşıp baskı yapmadan durumu açıklamaya çalıştılar. Kadınlar dinledi; fakat çeşitli bahaneler sundu. Biri çocuğuna bakmak zorunda olduğunu söyledi, bir diğeri ineğinin yeni doğduğunu, bir başkası ise hamurunun bozulacağını ileri sürdü. Bubuş kimseyi zorlamadı; yalnızca gülümsedi. Aktivistler ayrıldıktan sonra kadınlar kendi aralarında konuşmaya başladı. Kimi korkuyordu, kimi merak ediyordu. Sonunda yavaş yavaş toplantıya gidip ne konuşulacağını dinlemeyi düşünmeye başladılar.

Yaşlı Marangoz Her bahar yaşlı marangoz Seyit, basit aletleriyle yaylaya çıkar, mütevazı bir hayat sürerdi. Yurt ve eyer yapar, sağır eşi ise köy dedikodularını etrafa yayardı. İnsanlar yeni düzenden korkuyor, denetim yapılacağı söylentileri yüzünden toplantılara katılmıyordu. Aktivistler gelerek gerçeği açıkladı ve herkesi sakın bir şekilde köy toplantısına davet etti. Köylüler yavaş yavaş yatıştı, dinledi ve korkusuzca toplantıya gitmeye başladı. Seyit ve eşi de söylentilerin asılsız olduğunu anlayarak katılmaya karar verdi; artel hakkında önemli kararların konuşulacağını öğrenmişlerdi.

Köyün Bölünmesi ve Artel'in Kaderi Köy toplantısında kolektifleştirme tartışması doruğa ulaştı. Köylüler hayvan kayıplarından ve haksızlıklardan şikâyet etti. İmanbay ise resmî emirlere atıfta bulunarak kendini savundu. Kalabalık ikiye bölündü: bazıları artel'e katılmayı reddederek tepeye çekildi; bazıları ise korku ile umut arasında kararsız kaldı. İsak gönüllü katılım çağrısı yaparak devlet politikasını açıkladı; ancak kuşkular sürüyordu. Soke ailesi ile görevi arasında kaldı; bir an için köyü terk etmeyi düşündü, fakat sonunda kalmaya karar verdi. Köy bir dönüm noktasındaydı: eski gelenekler çözülüyor, yenileri ise henüz kök salmamıştı. İnsanlar hızla değişen dünyada kendilerine bir yer bulmaya çalışıyordu.

Abdy ile Sultan'ın Süren Çatışması Abdy ile Sultan arasındaki kavga köydeki çağrılara rağmen devam ediyordu. Köylüler kolektif çiftlik (artel) kurulması meselesinde bölünmüştü. Başkan Mendirman sert ve zorlayıcı bir tavırla düzen sağlamaya çalıştı; ancak çoğu köylü hayvanlarını ve araçlarını ortak çiftliğe vermek istemiyordu. Mülkiyet, sorumluluk ve cezalandırılma korkusu üzerine tartışmalar yayıldı. Bazıları kolektifleştirmeyi desteklerken, diğerleri her şeyini kaybettiğini düşünüyordu. Kargaşa Abdy'nin avluya doluşup kolektif sistemi küfürleyerek Mendirman'a saldırması sonucunda arttı. Mendirman zor bela kuruldu. Huzursuzluğa rağmen yetkililer işi organize etti ve sonunda ilk ortak ürün işleme başladı.

Köyde Gerilim ve Değişim Bubuş kursunu tamamladıktan sonra köy meclisinde çalışmaya başladığında, köylüler onu sıcak bir şekilde karşılamak için ziyarete geldiler. Eğitimini övüp köye düzen getireceğine umut bağladılar. Soke de ziyaret etti ve Kalpakbaev dönemindeki huzursuzluk ile kargaşayı hatırlatarak hâlâ istikrarsızlık devam ettiğini uyardı. Bubuş dikkatle dinledi ve halkın ruh hallerine karşı daha hassas hâle geldi; eşiyile de dengeli bir ilişki kurdu. Bu sırada köy bir dönüm noktasındaydı. Eski gelenekler ve korkular hâlâ güçlüydü; söylentiler kolay kolay yayılıyordu.

Tarladaki İş Disiplininin Çökmesi İlkbahar işleme sırasında ikinci ekip aniden işi bırakıp tarlaya yattı; çalışmaya devam etmek istemiyordu. Bubuş ve Saparbay da yanlarında olsa Mendirman'ın emirleri dinlenmedi. İşçiler tohum olmadığını şikâyet ediyor, başkanı "tahılı değirmene sattığı" için alaya alıyordu. Kimileri kolektif çiftliği bırakıp yaylaya göçmeyi planlıyordu. Diğerleri ise artel'in faydası olmadığını ve eski göçebe hayatının daha iyi olduğunu savunuyordu. Gerilim arttıkça disiplin tamamen çöktü. Pulluklar boş kaldı; çiftlik işi yerine tartışmalar, hakaretler ve suçlamalar yağdı.

İmanbay'ın Yaylaya Kaçması İmanbay tarım işini bırakıp tamamen yaylaya göçmeye hazırlanmaya adadı kendini. Uygun bir yurtu olmasa da her gün eski atıyla dolaşıyor, ip ve araçlar taşıyordu. Artel'e katılmanın tehlikeli olduğunu söylüyordu; cezalandırılma ya da mallarını kaybedeceğini düşünüyordu. Köyde söylentiler yayılmaya başladı: artel sistemi çok geçmeden çökecekmiş. Varlıklı aileler gizlice hayvan taşımaya, göçmeye hazırlanmaya başladı. Korku ve belirsizlik büyüdükçe tarım işi zayıfladı. Aktivistler artan direniş ve kargaşadan endişeli hâle geldi.

Hayvan Kontrolü ve Müsadere Emri İsak, Samtır, Osman ve iki milisyen Kiyizbay'a karşı devlet emrini yerine getirmek için dağlara çıktı. Onun mevsimlik göç yolunu takip ederek Koy-Taş'tan yüksek yaylalara ulaştılar. Gece boyu yurttta kaldılar. Sabah Samtır sürüyü sayıp kontrolünü yaptı. Koyun, at ve sığırlar sayılırken eksiklikler görüldü. Kiyizbay hayvanları akrabalara dağıttığını ya da vergi için sattığını söyledi. Yetkililer bu açıklamayı kabul etmedi. Samtır müsadere belgesini hazırlayarak kontrole devam etti. Denetim eksik hayvanları doğruladı; müsadere kararı güçlendi.

Kiyizbay'ın Sürülüşü Kiyizbay başı dönerek ayakta duracak hâli kalmadı; karısı ve akrabaları ağlıyordu. Osman komite üyelerine belgeyi hızlı imzalatmaya çalıştı. Dördü imza attı; yaşlı adam parmak izi bıraktı. Karısı öfkeyle bir tahta köpek kasesini aldığı adama vurdu. İnsan ve yetkilileri lanetleyerek çığlıklar attı. Samtır sürüyü müsadere etmesini ve kampı boşaltmasını emretti. Kiyizbay zayıf bir yegâna bindirilerek bir milisyen tarafından gözetim altına alındı. Karısı onu takip ederek yola koştu; fakat çokkerek öylece kaldı. Nehir kenarında Kaseyin çaresizlik ve öfkeyle bağırıyordu.

İşleme Ekibinin Çöküşü Ekip başkanı Soke ilkbahar işleme sırasında işçilerinin artan direncine karşı karşıya kaldı. Sarhoş bir köylü kavga çıkartıp işi durdurdu; işçiler tarlayı terk etti. Sadece birkaç kişi geride kaldı. Soke düzeni sağlamaya çalışsa da derin bir hoşnutsuzluk ortaya çıktı. Bazıları toplu çalışmayı reddediyor, kendi tarlalarına da bakmak zorunda olduklarını söylüyordu. Diğerleri yayla göçer hazırlığındaki zengin çobanlarla kendi durumlarını karşılaştırıyordu. Soke artel'in "onlara ait" olduğunu söylese de gerilim sürüyordu. Bireysel yaşam ihtiyaçları ile kolektif çalışma talepleri arasında bir çatışma vardı; ekip parçalanmış, verimlilik düşmüştü.

Çatışma Aktivistler üst ailelere giderek yöneticilere meydan okudu. Saadat kaçmaya çalıştı ama durduruldu. Görevliler inşini istedi ve onu sınıf düşmanı muamelesi gördü. Berdibay ve Şoruk halklarının gözü önünde aşağılandı; sessiz köylüler tanık oldu. Şarşe siyasi emirleri agresif biçimde yerine getirdi; kolektifleştirmeye direnmek ve dağlara kaçmakla suçladı. Bazı görevliler itiraz etse de Saadat'ı vurdu ve sert ceza istedi. Toplum şoke oldu ve bölündü.

Sınıfsal Terör ve İdeolojik Çatışma Şarşe korku yaratması gerektiğini düşündü. Saadat'ın atına binerek Şoruk, Berdibay ve Saadat'ı hapisaneye doğru sürdü. Ata vurdu, güçlü bir biçimde geçit yaptı. Köylüler kafa karışıklığı içinde toplandı. İmanbay panikte kaçtı. Bubuş ve Saparbay kadınları ve aileleri alınmasına karşı çıktı. Şarşe bu tereddüdü kınaydı; intikam yemini etti. Tutukluları bodruma sürükledi, geçmiş zenginliklerini ve sömürülüğü alaya aldı. Saadat utandırıldı ve öfkeleni; intikam düşünüyordu. Karanlık bodrumda tutuklu adamlar umutsuzluk, dua ve öfkeyi yaşadılar. Yukarıda yetkililer tartıştı: Şarşe sınıfsal ceza istedi; Bubuş mühüm politika kurallarına uygun adil bir tutum istedi.

İki Genç Tarafından Yayılan Söylentiler Üst köyden iki genç —uzun boylu esmer bir adam ve arkadaşı— köyden geçerek yaklaşan "kulak" tutuklamaları hakkında asılsız söylentiler yayıyordu. Umsunay'a Soke, Ömür, İmanbay, Murat ve başkalarının gizli bir listede yer aldığını ve yakında yukarıdan gelen emirle cezalandırılacaklarını söylemişlerdi. Uydurdukları hikâyeler köyde kısa sürede korku yarattı. Umsunay derinden sarsıldı ve ağlamaya başladı; Soke'nin gerçekten tehlikede olduğuna inanıyordu. Söylentiler yayıldıkça kadınlar bunları birbirine aktardı; kafa karışıklığı köy çapında bir paniğe dönüştü. Komşular arasında güvensizlik arttı, herkes birbirinden şüphe etmeye başladı.

Zindandan Kaçış Sarhoş İmanbay'ın gizli andları ve geçmiş komploları hakkında söyledikleri Saadat'ı uyandırdı. Durum daha da tehlikelenmiş, fakat kaçış fırsatı ortaya çıkmıştı. Zindanda panik ve acılık büyüyordu. Şoruk ve Berdibay yorgun ve ümitsiz; kaderini kabul etmişlerdi. Saadat ve Kurman duvardaki zayıf bir yeri gizlice kırmaya başladı. Kurman Şarşe'ye intikam almak için yardım etmeyi kabul etti. Şoruk kaçmayı reddetti; huzur içinde ölüme razı oldu. Sonunda Saadat ve Kurman açıklıktan geceye kaydılar; yaşlıları karanlığın içinde bıraktılar.

Ömür'ün İkilemi ve Soke'nin Tavsiyesi Ömür, "kulak" olarak damgalanacağına dair yayılan söylentiler yüzünden huzurunu kaybetti. Bir yandan kendisini yokluktan kurtaran Sovyet sisteminin ona sağladığı faydaları düşünüyordu. Gece vakti Sultan'la karşılaştığında, Saadat'ın bir grup topladığını ve silahlı bir direnişe hazırlandığını öğrendi. Kafası karışan ve korkuya kapılan Ömür, akıl danışmak için Soke'ye gitti. Soke onu dağlara kaçmaması ve isyana katılmaması konusunda kesin bir dille uyardı; "Böyle yaparsan halkın düşmanı olursun," dedi. Soke, dürüst davranmanın ve yetkililerle açıkça görüşmenin en doğru yol

olduğunu savundu. Umsunay büyük bir korku yaşasa da Soke, durumu gizlememek ve bu zorlukla dürüstçe yüzleşmek gerektiği konusunda ısrar etti.

Tutuklu Kiyizbay Akşam İsak ve grubu dağlardan dönerek müsadere edilen zengin Kiyizbay'ı getirdi. Köylüler bütün gün sessizce yolu izlemişti. Kiyizbay bitkin bir yegâna binmiş, perişan görünüyordu. Eski düşmanları bile ona acıdı. Kafası karışık söylentiler yayıldı; insanlar köy meclisinin yakınında toplandı. Bazıları tutuklamaların haksız olduğunu düşünüyor, bazıları daha kötü cezaları korkuyordu. İsak durumu gözden geçirmeyi emretti ve Borukçiev'in aşırılıklarını eleştirdi. "Yoksul kulak" diye bir şey olmadığını; adaletin korku değil, gerçeklere dayandığını söyledi.

Saparbay'ın Şüphe Altında Dürüstlüğü Saadat dağlara kaçtıktan sonra Saparbay korkmuş köylülerin ona katılmasını önlemek için gönüllü bir birlik kurdu. Saadat'ın taraftarlarını barışçıl dönüşü çağırdı. Şarşe'nin sert yöntemlerini reddederek adalet ve korkuyu değiştirmeye inanıyordu. Komuta dışında bırakılan Şarşe öfkelenildi. Saparbay'ı "eşkiyaları koruduğu", "düşmanlarla işbirliği yaptığı" ve "Çin'e kaçmayı planladığı" için suçlayan bir rapor gizlice yazdı. Saadat'ın bazı faaliyetleri hakkında detaylar doğru olsa da, Saparbay'a yöneltilen suçlamalar tamamen uydurmaydı. Bölge görevlisi Sergeyev tarafından çağrılan Saparbay yorgun ama güvene dolu geldi. Vicdanı temiz olduğu için dürüstçe konuşmaya kararlıydı; artan siyasi şüphelere rağmen...

Saadat'ın İntikamı ve Kurman'ın Kuşkuları Saadat'ın çetesi dağlarda saklanırken Kurman giderek daha büyük bir pişmanlık içine sürüklendi. Tutuklanmasının aslında kısa sürede bitebileceğini fark ettikçe, kendisini artık gerçek bir kaçak hâline gelmiş gibi görüyordu. Teslim olmayı istese de korku ve bağlılık duygusu onu engelliyordu. Saadat ise Saparbay ve Şarşe'ye duyduğu öfkeyle tamamen körleşmişti; hiçbir uzlaşma ihtimalini kabul etmiyor, intikam almaya yemin ediyordu. Kurman'a Saparbay'ı bir pusuya çekmesi için emir verdi. Saadat atlı adamlarıyla ayrıldıktan sonra Kurman, korkmuş genç Samat'a bu karşılaşmayı gizledi ve köy devriyesiyle karşılaştıklarına dair zararsız bir hikâye uydurdu; ancak içinde büyüyen kuşku ve çaresizlikle baş başa kaldı.

Saadat ve Kaseyin: Sürgün, Öfke ve Kaybedilen Onur Şafak vakti Saadat ve Kaseyin dağlarda gizlice buluştu; ikisi de köyden kaçtıktan sonra artık birer kaçak olarak yaşamaktaydı. Saadat öfke ve aşağılanma duygusuyla Saparbay'a ve köydeki aktivistlere karşı intikam yemini ediyordu. Kaseyin ise daha yaşlı ve deneyimliydi; onu sakinleştirmeye çalışıyor, öfkesini sıradan insanlara yöneltmemesi gerektiğini söylüyordu. Dağ sırtından köye baktıklarında eski yaşamlarına dair anılar içlerini acıyla doldurdu. Kaseyin, güç, makam ve servetin nasıl bir anda yok olduğunu, geriye yalnızca intikam, gurur ve hayatta kalma mücadelesi içinde sıkışmış insanlar kaldığını düşündü.

Saparbay'ın Kurnaz Planı Saadat, Saparbay'ı ve diğer aktivistleri öldürme planını kesinleştirdi ve ardından akrabalarıyla birlikte dağa çekilmeye hazırlanıyordu. Murat da dâhil olmak üzere çoğu kişi, düzenlenen yemeğin bir suikast planının parçası olduğunu bilmiyordu. Toplantı sırasında saldırı hazırlığı yapılmıştı, ancak Osman ve diğer aktivistlerin zamanında gelmesi Saparbay'ın zarar görmesini engelledi. Komployu öğrenen Saparbay, cesur bir karşı plan geliştirdi. Saadat kılığına girerek gece gizlice Sultan ve Kerim'in yanına gitti; onların hazırlıklarını, silahlarını ve kaçış planlarını öğrenerek şiddete başvurmadan gizli planı açığa çıkardı.

Tohumluk Tahıl Mücadelesi Kalpakbayev'in ortadan kaybolmasından sonra köy yavaş yavaş toparlandı ve daha fazla aile gönüllü olarak kolhoza katıldı. Ancak kolhozlaşma aynı zamanda fırsatçılığı da beraberinde getirdi. Karımşak gibi eski ileri gelenler, dalkavukluk ve hediyelerle önemli mevkilere yerleştiler; kendilerini "aktivist" ilan eden bazı kişiler ise çalışmadan yetki kullanmaya başladılar. En büyük sorun tohumluk tahılın toplanmasıydı. Köylüler açlık korkusuyla son birikimlerini vermek istemiyordu, yerel yetkililer ise baskı ve zorlamaya başvuruyordu. Kritik bir köy toplantısında saygın yaşlı Soke, kendi fedakârlığıyla gönüllü bağışları teşvik etti. Onun örneği diğerlerini de etkiledi, ancak güvensizlik, söylentiler ve yozlaşmış görevlilere duyulan öfke devam etti.

İktidarın Suistimali Tohum sıkıntısı arttıkça yerel aktivistler köylüler üzerinde daha fazla baskı kurmaya başladı. Saparbay gönüllü dayanışmayı savunurken Şarşe tehdit, korkutma ve tutuklamalara başvuruyor, direnenleri "kulak" ya da "devlet düşmanı" ilan ediyordu. Çatışma en yüksek noktasına İmanbay'ın Şarşe'ye açıkça karşı çıkmasıyla ulaştı; ayrıcalıklı aktivistlerin başkalarından fedakârlık isterken kendilerinin hiçbir katkı sunmamasını ifşa etti. Saygın yaşlı Soke de halkı sömüren yerel yöneticileri sert biçimde

eleştirdi. Toplantı korku ve kargaşa içinde dağıldı; köylüler kolhozlaşmanın adaletsizlikle anıldığını düşünerek daha da umutsuzlaştı.

İsyana Giden Yol Şarşe'nin artan fanatizmi köydeki bölünmeyi derinleştirdi. Neredeyse herkesi Sovyet otoritesinin düşmanı olarak gören Şarşe, köylüleri taciz ediyor, barış umuduyla geri dönen eski muhalifleri aşağılıyor ve yeni direnişlere zemin hazırlıyordu. Kurman'a yönelik baskısı ve Sultan'ın evine yapılan sert aramalar, barışçıl dönüş umutlarını tamamen yok etti. Bu sırada dağlarda saklanan Saadat teslim olma fikrinden tamamen vazgeçti ve silahlı kaçış hazırlıklarına başladı. Kurman ise korku ile bağlılık arasında sıkışarak sonunda kaçaklara katıldı; diğerleri de Şarşe'nin zulmü nedeniyle başka seçenek kalmadığına inanarak gizlice hazırlık yaptı.

Kaçınılmaz Çatışmaya Hazırlık Saadat'ın saldırı planının yayılması üzerine Saparbay köyün savunmasını sessizce organize etti. Olası ihanetleri sezerek Bübüş ve Samtır'ı geri çağırdı, güvenilir arkadaşlarını uyardı ve gönüllüleri üç gruba ayırarak köyü ve hayvan sürülerini koruma altına aldı. Köylülerin bir kısmı savunmaya hazırlanırken, bir kısmı gizlice isyancılara katılmak için bekliyordu. Gece karanlığında Saadat ve Kaseyin silahlı adamlarıyla köye doğru ilerledi; amaçları hem ailelerini hem de hayvanlarını kurtarıp dağlara kaçmaktı. Aynı anda Saparbay'ın adamları sessizce bekliyor, isyancıların nereden saldıracağını kestirmeye çalışıyordu.

Son Çatışma ve Trajik Sonuç

Ölümcül Gece Baskını Saadat'ın çetesi köye beklenmedik bir yönden ulaştı ve gönüllü müfreze onları fark edene kadar atları sürüp götürmeye başladı. Saparbay son bir kez eski arkadaşını barışçıl şekilde teslim olmaya ikna etmeye çalıştı ve kendisine hiçbir zarar verilmeyeceğini söyledi. Saadat tereddüt ettiği sırada, çetenin içindeki bir haydut hiçbir uzlaşmayı kabul etmedi ve ateş açarak Saparbay'ı yaraladı. Ardından şiddetli bir çatışma başladı; gönüllüler baskıncıları kuşatarak onları dağlara doğru geri çekilmeye zorladı. Ölümcül yarasına rağmen Saparbay arkadaşlarına takibi sürdürmelerini söyledi. Atının üzerinde, ailesine, dostlarına ve sevgili yurduna veda ederek hayatını kaybetti.

Saparbay'ın Ölümü ve Baskının Ardından Kaseyin'in adamları kolhozun at sürüsüne baskın yapıp köylüleri ve hayvanları ele geçirmeye çalıştı, ancak Samtır'ın gönüllü birliği onları geri püskürttü. Saparbay'ın ölümcül şekilde yaralandığı haberi bütün ailde büyük bir yasa neden oldu. Hem Sovyet yetkililerinden hem de basmacı çetelerinden korkuya kapılan İmanbay dağlara kaçtı, ancak bir gecelik karmaşa ve kendini kandırmanın ardından geri döndü. Şafakla birlikte köy kayıplarını yas tuttu, çalınan atları saydı ve kayıpları aramaya başladı. Saparbay tüm çabalara rağmen yaralarına yenik düşerek öldü ve halk tarafından kendini insanlar için feda eden bir şehit olarak anıldı.

Aysarala'nın Kaybı ve Köyün Yası Şafak vakti Saparbay'ın ölümünün ardından köy derin bir yasa büründü. İnsanlar onun evinde toplandı ve dağ geçitlerine doğru süren kovalamacayı izledi. Karlı yamaçlarda hem kendi adamları hem de eşkıyalar karışmış halde belirsiz silüetler gibi görölüyordu. Larion'un birliği yukarı doğru ilerleyerek kaçış izlerine ulaştı: terk edilmiş atlar, ölü hayvanlar ve şiddetin izleri... Dağlarda gerilim giderek artıyor, çatışma kaçınılmaz hale geliyordu. Bu sırada İmanbay kısrağı Aysarala'nın öldüğünü anlayarak büyük bir üzüntüye kapıldı. Köyde insanlar Saparbay'a veda ederken onun fedakârlığının anlamını kavramaya başladı.

Traktörün Gelişi ve Yeni Şafak Bir anda havayı güçlü, bilinmeyen bir uğultu doldurdu; ses giderek büyüyor ve yaklaşıyordu. Köylüler korku ve şaşkınlık içinde donup kaldı, ne geldiğini anlayamadılar. Molla bunun ataların ruhlarının işareti olduğunu söyledi, ancak ses yaklaştıkça tepeye doğru at sürdü. Orada, toprağı titreterek ilerleyen garip bir demir makineyle — bir traktörle — karşılaştı. Ardından Isaak ve diğerlerinin öncülük ettiği köylüler geldi; gülüyor, sevinçle bağırıyorlardı. İmanbay hayranlık içinde korkularını unuttu ve böyle bir mucizeyi getiren Sovyet gücünü övdü. Traktör tarlayı sürerken köyde hüzün yerini yavaş yavaş umuda bıraktı.

KARAKTER ANALİZİ

Saparbay

Saparbay, *Dağlar Arasında* romanının merkezî kahramanı ve eserin ahlaki omurgasını oluşturan karakterdir. Romanın başında az eğitilmiş, hayat deneyimi sınırlı sıradan bir köy gencidir. Doğuştan bir lider değildir ve başlangıçta siyaseti tam anlamıyla kavrayamaz. Ancak olaylar geliştikçe Saparbay hem siyasi bilinç hem de ahlaki güç kazanır. Saadat, Kalpakbaev ve Şarşe ile yaşadığı çatışmalar sayesinde ilkeli ve sorumluluk sahibi bir kişiliğe dönüşür. Onun yolculuğu, kolektifleştirme sürecinde toplumun yaşadığı sancılı dönüşümün bir yansımasıdır. Saparbay, korku, yolsuzluk ve şiddetin hüküm sürdüğü bir dönemde adil ve insancıl kalma mücadelesini temsil eder.

İlkeli Saparbay, güvenliğini ve konumunu tehlikeye atsa bile ilkelerinden ödün vermez. Gücü kişisel çıkarları için kullanan Saadat'ın aksine, otoritenin halka hizmet etmesi gerektiğine inanır. Kolektifleştirme sürecinde reformu bütünüyle reddetmez; ancak zorbalığa ve adaletsizliğe karşı çıkar. Masum köylülerin “düşman” ilan edilmesine açıkça itiraz eder ve Kalpakbaev'e karşı çıkar. Tutuklanıp aşağılanmasına rağmen görüşünü değiştirmez. Adaletle bağlılığı onu siyaseten yalnız bıraksa da değerlerinden taviz vermez. Saadat'la son yüzleşmesinde intikam yerine barışçıl teslimiyeti tercih eder. İlkeleri sonunda ölümüne yol açsa da aynı zamanda onun ahlaki zaferini de belirler.

Cesur Saparbay roman boyunca hem ahlaki hem fiziksel cesaret sergiler. Kalpakbaev ve Şarşe gibi güçlü isimleri sorgulamaktan çekinmez; başkalarının korkudan sustuğu anlarda sözünü söyler. Köylüler “kulak” suçlamalarıyla paniğe kapıldığında onları yatıştırmaya ve adaleti savunmaya çalışır. Cesareti en belirgin biçimde son gece saldırısında ortaya çıkar. Saklanmak yerine köy savunmasını örgütler ve Saadat'la yüz yüze gelerek ona barışçıl teslim olma fırsatı sunar. Ölümcül şekilde yaralansa bile halkının güvenliğini düşünmeye devam eder. Onun cesareti saldırgan değil, bilinçli ve sorumluluk sahibidir.

Gelişen Saparbay, romanın yapısını belirleyen dinamik bir karakterdir. Başlangıçta Saadat'ı izleyen ve onun otoritesine güvenen, siyasal bilgi ve özgüven açısından henüz yeterince olgunlaşmamış biridir. Ancak zamanla yaşadığı deneyimler, tanık olduğu çatışmalar ve yaptığı gözlemler onu bağımsız düşünmeye yönlendirir.

Süreç içinde yolsuzlukları fark eder, aşırı ve adaletsiz uygulamaları sorgulamaya başlar ve kendi adalet anlayışını geliştirir. Şarşe ve Saadat gibi değişmeyen, sabit karakterlerin aksine Saparbay güçlü bir içsel dönüşüm geçirir. Onun gelişimi, aynı zamanda köydeki toplumsal bilincin uyanışını da yansıtır.

Romanın sonunda artık yalnızca bir takipçi değil, düşünen, sorgulayan ve sorumluluk alan bir figür hâline gelir. Bu dönüşüm, onu idealize edilmiş bir kahramandan ziyade, gerçekçi ve insani bir karakter yapar.

Saadat

Saadat, romanın merkezî ve en karmaşık karakterlerinden biridir. Şehirde eğitim görmüş olarak köye döner ve kendisini yeni Sovyet düzeninin temsilcisi olarak konumlandırır. Başlangıçta ilerici, özgüvenli ve modern bir figür olarak görünür. Reform, eğitim ve toplumsal değişim üzerine konuşmalar yapar. Ancak hikâye ilerledikçe hırsı ve gururu davranışlarını yönlendirmeye başlar. Halka hizmet etmek yerine, kendi gücünü ve etkisini artırmak için konumunu kullanır. Ahlaki açıdan giderek çöküşü, Saparbay'ın gelişimiyle keskin bir karşıtlık oluşturur. Saadat, otorite yozlaşmasını ve gurur ile intikamın trajik sonuçlarını temsil eder.

Hırslı Saadat son derece hırslıdır ve sürekli olarak etki ve tanınma arayışı içindedir. Köyde saygı duyulan bir lider ve entelektüel olarak görülmek ister. Toplantıları yönlendirir, Komsomol'u kontrol eder ve konumunu korumak için Yakup gibi rakiplerini ortadan kaldırır. Aynı zamanda Ayna meselesinde, onu zorla evlilikten korusa da bu durumu kendi otoritesini ve itibarını artırmak için kullanır. Hırsı, onu etik sınırları görmez hâle getirir. Başkalarıyla adil iş birliği yapmak yerine statü ve kontrolü önceler. Zamanla güç arzusu, adalet anlayışının önüne geçer ve onu çatışmaya ve isyana sürükler.

Manipülatif Saadat çoğu zaman insanları ve durumları kendi çıkarı için manipüle eder. Kendini modern bir reformcu olarak sunmasına rağmen, çıkarına uygun olduğunda geleneksel yaşlılarla iş birliği yapar. Belgeleri tahrif eder, köylüler üzerinde mali baskı kurar ve rakiplerine karşı yanlış suçlamaları destekler. Siyasi çatışmalar sırasında toplum yararına hareket ediyormuş gibi görünürken aslında kendi çıkarlarını korur. İkna edici konuşma yeteneği sayesinde insanları etkiler ve yönlendirir. Ancak bu manipülasyon, toplum içindeki güveni zedeler. Gücünü kaybettiğinde ise sorumluluk kabul edememesi onu uzlaşma yerine intikama sürükler.

Gururlu Gurur, Saadat'ın en yıkıcı özelliğidir. Eleştiriye ve otorite kaybını kabul edemez. Seçimler onun etkisini zayıflattığında bunu bir düşünme fırsatı olarak değil, aşağılanma olarak görür. Değişimi kabullenmek yerine öfke ve kırgınlık geliştirir. Yaralanmış gururu onu dağlardaki isyancılara katılmaya iter. Son çatışmada Saparbay ona teslim olma şansı verdiğinde tereddüt eder, ancak gururunu ve öfkesini aşamaz. Bu inatçılık onu hem ahlaki hem de politik olarak yalnızlaştırır. Saparbay zorluklar içinde gelişirken, Saadat egosuna tutsak olur. Gururu sonunda onun çöküşüne ve trajik dönüşümüne yol açar.

Sahiplenici Saadat kendisini Ayna'nın koruyucusu olarak sunar ve onu Dösümbek ile yapılacak zorla evlilikten kurtarır. Ancak bu davranışı tamamen fedakâr değildir. Ayna onu sevse de Saadat durumu kişisel bir gurur ve sahiplenme meselesi olarak görür. Geleneksel otoriteyi yenip Ayna'yı kazanabileceğini kanıtlamak ister. Bu karar hem sevgi hem de kontrol, onur ve statü arzusuyla şekillenir. Köyün genel sonuçlarını ve ortaya çıkacak kabile çatışmasını tam olarak dikkate almaz. Bu durum onun sevgisinin ego ve sahiplenme duygusuyla iç içe geçtiğini gösterir.

Şarşe

Şarşe, romanın en radikal ve tartışmalı karakterlerinden biridir. Adalet ve denge arayışındaki Saparbay'ın aksine, kolhozlaşma sürecinde aşırı bir ideolojik katılığı temsil eder. Sovyet reformlarını güçlü bir şekilde destekler; ancak bu reformları en sert ve en uzlaşmaz biçimde yorumlar. Ona göre politikayı sorgulayan herkes düşmandır. Köydeki siyasal gerilim arttıkça Şarşe, korku ve baskı yoluyla güç kazanır. Karakteri, devrimci heyecanın fanatizme dönüştüğünde ne kadar tehlikeli olabileceğini gösterir. Yazar, Şarşe üzerinden iyi niyetli ideallerin hoşgörüsüzlük ve nefretle birleştiğinde nasıl yıkıcı olabileceğini ortaya koyar.

Fanatik Şarşe inançlarında son derece fanatiktir. Kolhozlaşmayı dikkatli uygulanması gereken bir politika olarak değil, dostlar ve düşmanlar arasında bir savaş olarak görür. Tereddüt eden, soru soran veya şüphe duyan herkes "kulak" ya da hain olarak damgalanır. Uzlaşmaya ve tartışmaya kesinlikle izin vermez. Düşüncesi katı ve mutlakçı bir yapıdadır. Bu fanatizm, onun köy yaşamının karmaşıklığını ve insan korkusunu anlamasını engeller. İnsanları ikna etmek yerine onları kırmaya çalışır. İdeolojiye körü körüne bağlılığı onu adaletin hizmetkârı olmaktan çıkarıp baskı aracına dönüştürür.

Acımasız Şarşe, siyasi kararları korkutma ve aşağılamayla uygular. Köylüleri tutuklar, yaşlıları küçük düşürür ve kolhozlaşmaya direnenleri herkesin önünde utandırır. Hatta eski yerel liderleri bile otorite göstermek için aşağılar. Korku onun temel yönetim aracıdır. Reformların hukuki ve insani olması gerektiğine inanan Saparbay'ın aksine, Şarşe itaatin ancak korkuyla sağlanabileceğini düşünür. Bu acımasızlık köydeki bölünmeyi derinleştirir ve bazı köylüleri isyana sürükler. Eşitlik adına hareket ettiğini iddia etse de, uyguladığı şiddet güveni yok eder ve kaos yaratır. Onun davranışları, devrimci ideallerin şiddetle nasıl yozlaşabileceğini gösterir.

Otoriter Şarşe'ye göre otorite sorgulanmamalıdır. Diyalogdan çok disiplin ve kontrolü önemser. Saparbay aşırı uygulamaları eleştirdiğinde bunu bir siyasi tartışma değil, ihanet olarak görür. Bu otoriter zihniyet onu köylülerden ve hatta diğer aktivistlerden uzaklaştırır. Yerel koşulları anlamaktan çok verilen emirleri uygulamayı tercih eder. Bu katı liderlik tarzı korku, güvensizlik ve sonunda isyanı besler. Roman, Şarşe üzerinden, ideolojiyle gerekçelendirilse bile denetimsiz otoritenin toplumu nasıl istikrarsızlaştırabileceğini ve reformları bile nasıl zayıflatabileceğini gösterir.

Bübüş

Bübüş, romanın en ilerici ve ilham verici karakterlerinden biridir. Geleneksel dağ toplumunda yetişen yeni Sovyet eğitilmiş kadın kuşağını temsil eder. Başlangıçta mütevazı ve deneyimsizdir; ancak eğitim ve kamusal görevlerle birlikte güçlü ve yetkin bir lidere dönüşür. Daha sonra köy meclisi başkanı seçilerek adil ve sorumlu bir şekilde çalışır. Şarşe gibi radikal figürlerin aksine diyaloga, sabra ve adalete inanır. Karakteri toplumsal değişimi, kadınların güçlenmesini ve eğitimin dönüştürücü etkisini simgeler.

Kararlı Bübüş hedeflerine ulaşma konusunda son derece kararlıdır. Eğitimini sürdürür, resmî belgeler yazmayı öğrenir ve kendini sürekli geliştirir. Köylüler tarafından küçümsense bile çalışmalarını ciddiyetle sürdürür. Köy meclisi başkanı olarak karmaşık sosyal ve siyasi sorunlarla karşılaşır ancak geri çekilmez. Sertlik ile adaleti dengeler. Kararlılığı, onu erkek egemen bir ortamda başarılı kılar. Liderliğin bağırarak ya da baskı kurmak değil, emek ve istikrar gerektirdiğini gösterir. Onun kararlılığı, toplumsal dönüşüm sürecinde kadın gücünün bir simgesine dönüşür.

Adil Bübüş her zaman adalet ve hakkaniyet arayışı içindedir. Şarşe gibi korku yoluyla yönetmek yerine, karar vermeden önce insanları dikkatle dinler. Kimseyi kanıtsız şekilde düşman ilan etmez. Kolhoz tartışmalarında politikayı desteklese de gereksiz sertliğe karşı çıkar. Gerilim arttığında bile sakin ve dengeli kalır. Köylüler ona güvenir çünkü gücünü kötüye kullanmaz. Reformların gerçek insan ihtiyaçlarını gözetmesi gerektiğini anlar. Onun adalet anlayışı toplumda güven oluşturur. Roman, Bübüş üzerinden gerçek otoritenin korkudan değil, dürüstlük ve saygıdan doğduğunu gösterir.

İlerici Bübüş hem toplumsal hem de cinsiyet açısından ilerici bir karakterdir. Kadınların eğitimini, kamusal katılımı ve yeni yönetim biçimlerini destekler. Köy meclisi başkanı olması, ataerkilliğin zaıfı olduğunu gösterir. Eski geleneklere isyan ederek değil, yetkinliği ve örnek davranışlarıyla meydan okur. Evliliği ve kamu yaşamı, kadınların hem aile hem de siyasal sorumluluğu birlikte yürütebileceğini gösterir. Bübüş, daha eşitlikçi bir toplum umudunu temsil eder. Yazar, onun karakteri aracılığıyla eğitim yoluyla gerçekleşen dönüşümü ve dağ köyünde modern değerlerin yavaş yavaş ortaya çıkışını vurgular.

Imanbay

Imanbay, *Dağlar Arasında* romanındaki en canlı ve sembolik karakterlerden biridir. Güçlü aktivistlerin ya da varlıklı kesimlerin aksine, toplumsal dönüşümün ortasında kalan sıradan ve yoksul köylüleri temsil eder. Yoksulluğu ve ihmal edilmiş atı Aysarala, onun çaresiz durumunun doğrudan bir yansımasıdır. Roman boyunca Imanbay çoğu zaman komik bir figür olarak görülür; hem geleneksel ileri gelenler hem de yeni yönetim tarafından kolayca yönlendirilir. Ancak karakteri aynı zamanda derin bir trajedi taşır. Tanıdık dünyası tamamen yıkılırken, sıradan insanların yaşadığı korkuyu, karmaşayı ve hayatta kalma mücadelesini temsil eder.

İtaatkâr Imanbay son derece itaatkârdır; gücü elinde tutanlara sürekli boyun eğer. İleri gelenlerin zenginliğinden ve aktivistlerin eğitiminden yoksun olduğu için her iki taraf tarafından da kolayca kullanılmasına izin verir. Klan liderleri bir haberciye ihtiyaç duyduğunda onu gönderir, çatışma çıkarmak istediklerinde onu “ölü gibi davranmaya” zorlarlar. Bu tehlikeli rolleri, otoriteye duyduğu korku ve geleneksel düzene saygısından dolayı kabul eder. Bu itaatkârlık, kendi haklarını savunmasını engeller. Güçlü erkeklerin elinde bir kuklaya dönüşür ve yoksulların nasıl kolayca sömürüldüğünü gösterir.

Savunmasız Imanbay hem ekonomik hem de duygusal olarak son derece savunmasızdır. Yoksulluğu, köylülerin sürekli alay ettiği aç ve zayıf atı Aysarala ile simgelenir. Bu ekonomik kırılganlık onu başkalarına bağımlı hâle getirir; kurban duasına katılabilmek için tek bir ruble dilenmek zorunda kalır. Duygusal olarak ise kolhozlaşma ve tutuklamalara dair söylentilerden kolayca korkar. Politik bilgiye sahip olmadığı için çatışmalar sırasında paniğe kapılır ve dağlara kaçır. Onun savunmasızlığı, hem eski aşiret geleneklerinin hem de yeni Sovyet reformlarının sert baskısı altında eğitimsiz köylülerin yaşadığı psikolojik yıkımı ortaya koyar.

Kaderci Imanbay, düşük statüsüne ve zor hayatına derin bir kadercilikle boyun eğer. Molla Barpy'nin kader üzerine vaazlarından etkilenecek yoksulluğunun “Kader Kitabı'nda” yazılı olduğuna inanır.

Toplumsal eşitsizlikle mücadele etmek ya da devrimci değişimi benimsemek yerine, içinde bulunduğu durumu değişmez bir yazgı olarak kabul eder. Yeni fırsatlar ortaya çıksa bile, kaderci bakış açısı onu ilerlemeden korkan ve şüphe eden biri hâline getirir. Bu teslimiyet, geleneksel inançların eski kuşaklar üzerindeki güçlü psikolojik etkisini yansıtır; onları tarihin aktif öznesi değil, pasif seyircisi hâline getirir.

Komik İmanbay, abartılı gururu ile sefil gerçekliği arasındaki çelişkidен doğan güçlü bir komik etki yaratır. Zayıf ve aç atı Aysarala üzerinde vakur görünmeye çalışması, onu köyde alay konusu yapar. Komik yönü, kendini ölü gibi göstermeye zorlandığında, korkusuna rağmen barış elçisi gibi davranmaya çalıştığında ve şehir pazarlarında tamamen şaşkına döndüğünde zirveye ulaşır. Bu beceriksiz ve kolay yönlendirilen hâli, onun gerçek sıkıntılarını bir tür trajikomik duruma dönüştürür ve tarihsel değişim içinde kaybolmuş sıradan insanın karmaşasını gösterir.

Absürt İmanbay'ın mizahı, modern teknoloji ve otoriteye verdiği absürt tepkilerde de ortaya çıkar. Traktör ilk geldiğinde, batıl inançlı korkusu yerini çocuksu bir hayranlığa bırakır; önce gürleyen makineyi bir ruh zanneder, sonra Sovyet "mucizesi" olarak över. Vergi toplayıcıya sinirlenip yırtık paltosunu memurun atının üzerine atarak onu kovmaya çalışması da komik bir başkaldırı örneğidir. Ayrıca bozo içtikten sonra politik kavgaların içine dalması, ciddi olayları tamamen kaotik bir şakaya dönüştürür. Onun bu saf ve yanlış anlamalarla dolu dünyası, ideolojik çatışmaların ortasında bile hafif ve insani bir sıcaklık yaratır.

TEMALAR

Toplum

Kadın Hakları: Zorla Evlilik, Eğitim, Aktivizm ve Klan Çatışması

Roman, kadınların mülk gibi görüldüğü, başlık parasıyla değiş tokuş edildiği ve karar alma süreçlerinden dışlandığı ataerkil bir toplumu tasvir eder. Ayna, Bübüş ve Zayna karakterleri üzerinden yazar, kadınların uyanışının yalnızca aile yapısını değil, tüm toplumsal düzeni nasıl sorguladığını gösterir.

Zorla evlilik meselesi Ayna'nın hikâyesinde somutlaşır. Altmış at karşılığında zengin Dosumbek'e söz verilen Ayna, iki klan arasında sert bir çatışmanın merkezine yerleşir. Kişisel bir tercih olması gereken durum, onur ve güç meselesine dönüşür. Saadat ona kaçmasına yardım ettiğinde Batır ve Eşim klanları arasında şiddet hazırlıkları başlar. Atlılar toplanır, suçlamalar yayılır ve hatta barışı sağlamak için İmanbay elçi olarak gönderilir. Bu çatışma, geleneksel toplumda kadının kaderinin erkek onuru ve klan rekabetine bağlı olduğunu açıkça ortaya koyar. Ayna'nın bu evliliği reddetmesi bu yüzden devrimcidir—yalnızca ailesine değil, kadınların yaşamı üzerindeki kolektif kontrol sisteminin tamamına karşıdır.

Eğitim ise başka bir mücadele alanıdır. "Kızıl Yurt" okuryazarlık okulu, kadınların yalnızca ev içi alana ait olduğu inancını sarsar. Bübüş bu dönüşümün başarısını temsil eder. Eğitim sayesinde köy meclisine başkan seçilir ve adil, sakın bir yönetim anlayışıyla görev yapar. Onun liderliği, kadınların siyasal yaşamı da sorumlu bir şekilde şekillendirebileceğini gösterir.

Zayna ise aktivizmin başka bir boyutunu temsil eder. Saparbay haksız yere tutuklandığında Kalpakbayev'in karşısına cesurca çıkar ve adalet talep eder, kamusal alanda güçlü bir duruş sergiler.

Zorla evlilik, klan çatışması, eğitim ve aktivizm gibi iç içe geçmiş bu mücadeleler üzerinden roman, kadın haklarını toplumsal dönüşümün merkezine yerleştirir. Kadınların özgürleşmesi, toplumun modernleşmesinden ayrı düşünülemez.

Örnek Sahne: Oda; yaşlılar, yöneticiler, genç aktivistler ve iki rakip klanın üyeleriyle doludur. Ortam gergindir; Batır ve Eşim klanları arasındaki çatışma köyü şiddetin eşiğine getirmiştir. Yaşlılar için mesele aşk değil, onur ve başlık parasıdır. Ayna'nın Dosumbek'e usulüne uygun biçimde sözlendiğini ve geleneğin korunması gerektiğini savunurlar.

Tam o sırada Ayna herkesin önüne çıkar ve net bir şekilde şöyle der: "Ben onu seviyorum. Onu sevmiyorum." Bu basit sözler sessizliği parçalar. Bazı yaşlılar öfkeyle bağırır, onun alenen aşkını dile getirmesini terbiyesizlik olarak görür. Ailesine saygısızlık yaptığını ve klanlar arasında çatışmaya yol açtığını söylerler.

Politika

Çatışma: Gelenek ile Modernleşme / Devirlerin Çarpışması

Dağlar Arasında romanının merkezinde, asırlık Kırgız göçebe yaşam tarzı ile Sovyet modernleşmesinin amansız gücü arasındaki derin ve çoğu zaman sancılı çatışma yer alır. Bu dönemlerin çarpışması sadece siyasi bir mücadeleden ibaret değildir; aileleri bölen, ata yadigarı gelenekleri kökünden sarsan ve geleneksel bir toplumu modern, sanayileşmiş bir dünyaya girmeye zorlayan derin kültürel ve psikolojik bir kırılmadır.

"Eski Düzen", Berdibay ve Şoruk gibi köyün aksakalları tarafından hırsla savunulur ve Molla Barpı tarafından dinî bir meşruiyete kavuşturulur. Yazlık yurtların konforlu sığınağında, kırmızı eşliğinde hareket eden bu figürler, ataerkil klan hiyerarşisini temsil eder. Onlar için gelenek, sosyo-ekonomik üstünlüklerini korumak adına kullandıkları bir araçtır. Molla Barpı'nın "Kader Kitabı" üzerine verdiği kaderci vaaz, varlıklı kesim için manevi bir kalkan görevi görür; yoksul emekçileri, sefaletlerinin ilahi bir takdir olduğuna ikna eder. Genç kuşak resmi görevler üstlendiğinde bile, yaşlılar onların klan bağlarını ve kadim gelenekleri komünist ideolojiden üstün tutmalarını bekler.

Buna karşın "Yeni Düzen", eğitim, siyasi reform ve teknoloji aracılığıyla bu kadim yapıyı yavaş yavaş parçalar. Kırgızca yayımlanan Erkin Too gazetesinin köye gelişi ve "Kızıl Yurt" okuma-yazma okullarının açılması, kadınları ve yoksulları feodal bağımlılıktan kurtaran yeni bir bilincin doğuşunu simgeler. Kış seçimleri sırasında bu modernleşme süreci, kültürel bir etkidenden siyasi bir gerçeğe dönüşür; eski seçkinlerin oy haklarının ellerinden alınması, eski toplumsal hiyerarşilerin artık mutlak olmadığını kanıtlar.

Bu çarpışmanın nihai sonucu, traktörün gelişiyle somutlaşır. Başlangıçta batıl inançlı köylüler — ve hatta Molla Barpı— tarafından bir "ata ruhu" sanılarak korkuyla karşılanan bu gürültülü makine, kısa sürede kutlanan bir mucizeye dönüşür. Kadim toprakları süren demir bıçaklar, modernleşmenin kaçınılmaz zaferini temsil eder; geçmişin kaderciliğini geride bırakarak dağlarda yeni ve geri dönülemez bir şafağın kapısını aralar.

Örnek Sahne: Komsomol üyeleri, kadınların ve kız çocuklarının derslere katılması talebiyle yurt yurt dolaşır. Bu durum, aksakallar ve muhafazakâr aileler için sarsıcıdır. Geleneklere göre kız çocuklarının evde kalması, evliliğe hazırlanması ve erkek otoritesine boyun eğmesi beklenirdi. Kızların eğitimi, klanın ataerkil yapısını doğrudan tehdit eder. Bazı aileler buna direnir, tereddüt eder veya kızlarını göndermekten utanç duyar.

Ayna'nın durumu bu çatışmayı özellikle çarpıcı bir şekilde vurgular. Bir yandan eski geleneklere göre zorla evlendirilmeye hazırlanırken, diğer yandan okuma-yazma derslerine katılması, birbirine zıt iki ayrı geleceği simgeler. Kızıl Yurt bilgiyi, bağımsızlığı ve eşitliği temsil ederken; zoraki evlilik teslimiyeti ve köhneleşmiş gelenekleri temsil eder.

Gücün Yozlaşması ve Aşırılık

Roman, gücün yozlaşması ve siyasi aşırılığın tehlikeleri hakkında keskin ve son derece insani bir uyarı sunar. Karakterleri aracılığıyla hikaye, devrimin kendiliğinden adalet getirmediğini; aksine bazen sadece bir baskı biçiminin yerini bir başkasının aldığını gözler önüne serer.

Saadat, "içeriden" gelen yozlaşmayı temsil eder. Şehirden eğitilmiş ve siyasi bir yetkiyle dönerek, ilerleme ve reformun temsilcisi gibi görünür. Köylüler başlangıçta ona yeni Sovyet düzeninin güvenilir bir temsilcisi olarak inanırlar. Ancak Saadat, ilerici söylemlerinin ardında bencilce bir hırsı ve klan sadakatini gizler. Seçimleri manipüle eder, resmi belgelerde sahtecilik yapar, kişisel rakiplerini cezalandırır ve kendi düğün şöleni için yoksul aileleri hayvan bağışlamaya zorlar. Ayna'nın meselesindeki rolü bu ikilemi en net şekilde ortaya koyar: Kendini Ayna'yı zorla evlendirilmekten kurtaran bir özgürleştirici gibi sunarken, aslında bu durumu kendi itibarını ve siyasi nüfuzunu güçlendirmek için kullanır. Saadat'ın yozlaşması tam da bu yüzden tehlikelidir; çünkü "idealizm maskesi" takmaktadır. Kalpakbayev ve Şarşe ise farklı ama bir o kadar yıkıcı bir tehdidi, yani ideolojik aşırılığı temsil eder. Dışarıdan gelen Kalpakbayev, kolektifleştirmeyi korku, tehdit ve suçlamalar yoluyla dayatır. Masum köylüleri düşman ilan eder, yöntemlerini sorgulayanları tutuklatır ve her türlü fikir ayrılığını "vatana ihanet" gibi görür. O görevden alındığında boşluğu dolduran Şarşe ise daha da büyük bir fanatizmle hareket eder. Aksakalları toplum içinde aşağılar, aileleri

hapseder ve çaresiz köylüleri silahlı bir isyana sürükler. Onun acımasızlığı adalete hizmet etmez; aksine güveni yok eder ve bölünmeyi derinleştirir.

İmanbay gibi sıradan insanlar panik içinde kaçır, aileler parçalanır. Bir zamanlar sofrasını ve şenliğini paylaşan topluluklar artık birbirini kuşkuyla dikizler hale gelir. Saparbay gibi ilkeli figürler bile aşırılığın verdiği bu büyük zararı tam olarak onaramazlar.

Roman bu karakterler üzerinden şunu kanıtlar: Vicdansız güç zorbalığa, merhametsiz ideoloji ise teröre dönüşür. Gerçek reform sadece siyasi değişim değil, aynı zamanda ahlaki sorumluluk ve insan onuruna samimi bir saygı gerektirir.

Örnek Sahne: En çarpıcı sahnelerden biri, Kalpakbayev'in kolektifleştirme üzerine yapılan bir sabah toplantısında Saparbay'ın tutuklanmasını emretmesidir. Saparbay son derece sakin ve mantıklı bir şekilde konuşarak masum köylülerin delilsiz yere "düşman" ilan edildiğini savunur. Kalpakbaev dinlemek veya tartışmak yerine anında öfkeye kapılır. Otoritesinin sorgulanmasına tahammül edemez ve Saparbay'ın bir suçlu gibi bodruma sürüklenmesini emreder. İçten içe Saparbay'a hak veren Samtır korkudan susarken, Saadat siyasi çıkar uğruna Kalpakbaev'i destekleyip Saparbay'ı sabotajla suçlar. Saparbay'ın eşi Zayna ise meclisi basıp kocasının serbest bırakılmasını talep eder, gerekirse şikayetini Moskova'ya kadar taşıyacağını söyleyerek tehdit eder. Zayna'nın bu cesareti Kalpakbayev'in zayıflığını ifşa eder; onun aslında güçlü değil, sadece gürültülü ve tehditkar olduğu ortaya çıkar. Korkusuz bir kadının protestosu karşısında paniğe kapılan yetkili, foyasının ortaya çıkmasından korkarak Saparbay'ı serbest bırakmaya razı olur.

Adalet ve Baskı

Bu roman, Kırgız ve Sovyet tarihinin en karanlık dönemlerinden biri olan Stalin baskılarının edebî bir yansıması niteliğindedir. Olaylar uzak bir dağ köyünde geçse ve sıradan insanların yaşamına odaklansa da, romanın atmosferi —siyasi zulümler, uydurma suçlamalar ve dürüst seslerin susturulması— 1930'lu yıllarda Kırgız toplumunu kasıp kavuran o büyük dehşeti yankılar.

O on yıl, Kırgızların entelektüel ve siyasi önderlerinden oluşan koca bir nesli yok etti. Kırgız edebî dilinin temellerini atan öncü dilbilimci Kasım Tınıştanov, "halk düşmanı" ilan edilerek tutuklandı ve idam edildi. Kırgız alfabesini hazırlayan ve halkın okuryazarlığı için mücadele eden eğitimci İşenalı Arabayev de aynı akıbete uğradı. Torokul Aytmatov ve İmanalı Aydarbekov gibi devlet adamları da tutuklanarak kurşuna dizildi. Bu tanınmış isimler, aslında çok daha büyük bir trajedinin sadece görünen kısmıydı: Jusup Abdrahmanov ve Bayalı İshakeev gibi figürlerin yanı sıra yüzlerce öğretmen, yazar ve uzman; "Pantürkizm" veya "burjuva milliyetçiliği" gibi uydurma suçlamalarla zindanlara atıldı. 1937-1938 yıllarında, 137 aydın gizlice infaz edildi ve bugün Ata-Beyit olarak bilinen Çon-Taş'a gömüldü.

Romanı özellikle acı verici kılan şey, olaylara bakış açısıdır. Sıdıkbekov bu baskı dönemini resmi raporlar veya seçkinlerin tartışmaları üzerinden değil, doğrudan köy hayatı üzerinden anlatır: söylentiler, korku, ani tutuklamalar ve sarsılan güven duygusu... Kalpakbaev köye gelip sıradan köylüleri "kulak" olarak damgalamaya başladığında; komşular birbirini dikizlemeye başlar, aileler paniğe kapılır ve Soke gibi bilge isimler bile yayılan bu kaygıyı yatıştırmakta zorlanır. Saparbay'ın hikâyesi bu mesajı daha da keskinleştirir: Reforma inanan ancak hukuk ve insanlık konusunda ısrar eden bir adam, tam da susmayı reddettiği için hedef haline gelir.

Örnek Sahne: Şarşe; Şoruk, Berdibay ve Saadat'ı tutuklar ve gövde gösterisi yapmak için Saadat'ın kendi atına binerek onları köyün ortasında, herkesin gözü önünde mahzendeki zindana sürer. Bu aşağılama kasıtlıdır: Bir zamanlar saygı gören aksakallar, zalimliği "adalet" sanan genç bir radikalın kamçısı altında sendeleyerek ilerlerler. Karanlık mahzende umutsuzluk, dua ve çaresiz bir öfkeyle yüzleşirler; bu tablo, maruz kaldıkları baskılara rağmen içlerindeki onurdan vazgeçmeyen sayısız gerçek kurbanın kaderini derinden yansıtır.

Dönüşüm:

Uyanış ve Ahlaki Vicdan

Dağlar Arasında romanının en etkileyici temalarından biri, sıradan bir insanın kademeli olarak ahlaki bir vicdan geliştirerek dönüşmesidir. Bu yolculuk, pasif bir köy gencinden ilkeli bir adalet savunusu-

cusuna dönüşen Saparbay karakterinde vücut bulur; onun bu evrimi romanın duygusal omurgasını oluşturur.

Hikâyenin başında Saparbay'ın ne bir siyasi bilinci ne de basit kırsal yaşamının ötesinde bir hırslı vardır. Dağ köyünden hiç ayrılmamış, otoriteyi hiç sorgulamamış ve kendini asla bir lider olarak hayal etmemiştir. Saadat şehirden eğitilmiş ve özgüvenli bir şekilde döndüğünde, Saparbay doğal olarak onun etkisine girer; onu ilerlemenin bir temsilcisi olarak görerek ona güvenir. Onu sorgulamadan takip eder, analiz etmeden her dediğini kabul eder ve arka planda kalmaktan memnundur.

Ancak, yaşanmış tecrübeler onun asıl eğitimi olur. Saadat'ın toplantıları manipüle etmesini, rakiplerini susturmasını ve konumunu kişisel çıkarı için kullanmasını izleyen Saparbay, içinde büyüyen bir huzursuzluk hissetmeye başlar. Bu rahatsızlık entelektüel değil, derinden ahlakidir. İçindeki bir güç, adaletsizliği henüz kelimelere dökmeden fark eder. Zamanla gözlemleri derin bir anlayışa, bu anlayış ise sarsılmaz bir inanca dönüşür.

Saparbay'ın, Saadat'ı barışçıl bir şekilde teslim olmaya ikna etmeye çalışırken ölmesi, yani bu son fedakârlığı, uyanışının ne kadar samimi ve eksiksiz olduğunun kanıtıdır. Saparbay, ahlaki vicdanın miras kalmadığını ya da sınıflarda öğretilmediğini gösterir. Vicdan; acı çekerek, gözlemleyerek ve hayatta kalmak yerine dürüstlüğü seçme cesaretiyle gelişir.

Örnek Sahne: Kolektifleştirme toplantısı sırasında Kalpakbayev, köylüleri hiçbir somut kanıt göstermeden "kulak" ve düşman olarak damgalamaya başlar. Ortam son derece gergindir; insanlar konuşmaya korkmaktadır. Samtır tereddüt eder, diğerleri gözlerini kaçırır ve odayı ağır bir sessizlik kaplar. İşte o sessizlik içinde Saparbay ayağa kalkar ve masum insanların kanıtsız cezalandırılmayacağını sakince savunur. Onlara Sovyet iktidarının yoksulları terörize etmek için değil, korumak için var olduğunu hatırlatır.

Kalpakybayev öfkeyle tepki verir ve bu fikir ayrılığını bir ihanet olarak yorumlar. Hemen Saparbay'ın tutuklanmasını ve bodrumdaki zindana atılmasını emreder. Bu an kritik bir dönüm noktasıdır: Saparbay konuşmanın riskini bilmektedir, ancak güvenliği yerine gerçeği seçer. Protestosu dramatik veya duygusal değil; ölçülü ve ilkelidir. Serbest bırakıldıktan sonra bile özür dilemez veya sözlerini geri almaz.